

FAGLÆRT TIL FREMTIDEN

- Evaluering af tidlig vejledningsindsats og revitalisering af erhvervspraktikken i grundskolen

Arnt Louw

Faglært til fremtiden

- Evaluering af tidlig vejledningsindsats og revitalisering af erhvervspraktikken i grundskolen

Forfatter

Arnt Louw

Layout

Rasmus Johan Nielsen

ISBN:

Institut for Kultur og Læring, Aalborg Universitet.

978-87-92305-38-1

Ophav:

© Forfatterne og Center for Ungdomsforskning 2020

Center for Ungdomsforskning (CeFU) er et forskningscenter på Aalborg Universitet i København, som forsker i unge og uddannelse, arbejdsliv, udsathed, ungdomskultur osv. Centrets drift støttes af en forening – Foreningen Center for Ungdomsforskning. Vi gennemfører forskellige projekter, dog alle med det kendetegn, at de tager afsæt i de unges egne beskrivelser og oplevelser af deres hverdag og liv. Hvis du vil vide mere om CeFU, har spørgsmål til vores forskning, er interesseret i at høre om mulighederne for at etablere et forskningssamarbejde eller blive medlem af vores forening, er du mere end velkommen til at kontakte os. www.cefu.dk

INDHOLD

Forord	6
1. Resumé og opmærksomhedsspunkter	7
Opmærksomhedsspunkter	10
Kapitel 1: Indledning	13
"Faglært til fremtiden – Flere unge i erhvervsuddannelserne i Region Hovedstanden"	17
"Formål med evalueringen af projektet "Faglært til fremtiden"	19
Design af evalueringen og datagrundlag	19
Kapitel 2: Arbejdspakke 1 – tidlig undervisningsbaseret vejledning om EUD- og professionsmuligheder i 6. og 7. klasse.	22
Første del: "4 veje til job" Undervisningsbaseret vejledning i 6. klasse	22
Anden del: "4 veje til uddannelse" Undervisningsbaseret vejledning i 7. klasse	24
Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om arbejdspakke 1	25
Hvad fortæller elever og fagprofessionelle om arbejdspakke 1?	31
Smagsprøver på fag som dåseåbner for samtaler om erhvervsuddannelserne og andre fag	32
Hvad virker? - Det konkrete sætter spor	38
Timing af tidlig undervisningsbaseret vejledning	46
Synet på egne evner	48
Synet på eleverne	50
Vejledningsrelationen med eleverne	51
Eleverne og deres forældre	52
Kapitel 3: Arbejdspakke 2 – Flere veje til praktik	55
Fem modeller for erhvervspraktik	57

Model Vallensbæk	57
Model Strandgårdsskolen	58
Model Brøndby Strand	58
Model Vestegnen	59
Model Vejlebro	59
Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om erhvervspraktik blandt elever i 8. klasse	60
Hvad fortæller elever og fagprofessionelle om erhvervspraktik?	68
Forberedelse har stor værdi	68
Første dag – med til kaffe	70
Praktikforløbet – gode erfaringer med arbejdsliv	72
Opdage noget, man er god til	74
Efter praktikforløbet – refleksion og kollektivering af erfaringer	76
Erhvervspraktik som afklaring	78
De fagprofessionelles perspektiv på arbejdet med tidlig undervisningsbaseret vejledning og erhvervspraktik	81
Opsamling – Unge, valg og faglært til fremtiden	85
Referencer	88

Forord

I samarbejde med UU-centre og grundskoler på Vestegnen igangsatte LO-Hovedstaden (nu FH-LO-Hovedstaden) og Region Hovedstaden i 2017 et treårigt projekt: "Faglært til fremtiden – Flere unge i erhvervsuddannelserne i Region Hovedstaden".

I projektet har UU-vejledere og lærere samarbejdet omkring forsøg med tidlig undervisningsbaseret vejledning om erhvervsuddannelserne i 6. og 7. klasse, samt øget brug af erhvervspraktikken i 8. klasse, rollemøder og forældresamarbejde.

Overordnet set har målet med disse projekter været at øge elevernes bevidsthed om uddannelsesvalg, karriereveje og jobfunktioner. Konkret har målet været at øge elevernes lyst til at vælge erhvervsuddannelserne til efter grundskolen, så 25 procent af de unge i Region Hovedstaden vælger en erhvervsuddannelse i 2020.

Center for Ungdomsforskning (CeFU) på Aalborg Universitet (AAU) har evalueret UU-vejledernes og lærernes arbejde med at afprøve de første to indsatser: Tidlig undervisningsbaseret vejledning og erhvervspraktik. I denne rapport præsenterer vi resultaterne af evalueringen.

Evalueringen er baseret på spørgeskemaundersøgelser blandt eleverne i 7. og 8. klasse, samt interview med elever, lærere, UU-vejledere og projektmedarbejdere. Evalueringen er udarbejdet af lektor Arnt Louw, CeFU, AAU. En tak skal lyde til LO Hovedstaden for konstruktivt og smidigt samarbejde undervejs. En stor tak skal også lyde til de elever, lærere og fagprofessionelle, der har stillet op til interviews og givet sig tid til at svare på spørgeskemaer.

Også tak til praktikant Anne Mahler og videnskabelig assistent Katri-
ne Thea Pløger Nielsen, Center for Ungdomsforskning for værdifulde
bidrag og review af rapporten undervejs.

1. Resumé og opmærksomhedspunkter

Resumé

I 2017 igangsatte LO-Hovedstaden i samarbejde med UU-centre og grundskoler på Vestegnen et treårigt projekt: "Faglært til fremtiden – Flere unge i erhvervsuddannelserne i Region Hovedstaden". Målet med projektet var overordnet set at øge elevernes bevidsthed om uddannelsesvalg, karriereveje og jobfunktioner og i forlængelse heraf at få flere unge til at få lyst til at vælge en erhvervsuddannelse efter grundskolen. I projektet har UU-vejledere og lærere samarbejdet omkring *forsøg med tidlig undervisningsbaseret vejledning om erhvervsuddannelserne i 6. og 7. klasse (Arbejdspakke 1), styrket erhvervspraktik i 8. klasse (Arbejdspakke 2), samt veje til forældre (Arbejdspakke 3)*. Center for Ungdomsforskning har følgeforsket Arbejdspakke 1 og 2 siden 2017 og har på den baggrund stået for udarbejdelsen af nærværende evalueringsrapport.

Evalueringen er baseret på tre spørgeskemaundersøgelser blandt eleverne i 6., 7. og 8. klasse. I alt har 421 elever deltaget i de tre spørgeskemaundersøgelser. Desuden tager evalueringen afsæt i fire gruppeinterviews med elever i 7. og 8. klasse, samt to gruppeinterviews med involverede fagprofessionelle i projektet. I alt har 21 elever og ni fagprofessionelle deltaget i interviewene.

Arbejdspakke 1: Forløbet med tidlig undervisningsbaseret vejledning i 6. og 7. klasse har været baseret på konkrete præsentationer af fire jobfunktioner, der ligger inden for en af de fire indgange til erhvervsuddannelserne. Eleverne har undervejs selv prøvet kræfter med at løse praktiske opgaver, der relaterer sig til det fag, de er blevet præsenteret for. Evalueringen peger her på, at denne form for tidlig undervisningsbaseret vejledning har stort potentiale for at åbne elevernes øjne for erhvervsuddannelserne. Før forsøget gik i gang, angav 50 procent af eleverne i spørgeskemaundersøgelsen, at de slet ikke havde hørt om EUD. Efter forsøget angav 42 procent af eleverne, at de "i høj grad" var blevet klogere på, hvad de fire EUD-indgange er, og 55 procent angav "i

nogen grad". Ydermere angav 30 procent af eleverne i spørgeskemaundersøgelsen, at forløbet "i nogen grad" havde påvirket deres tanker omkring job og uddannelse, og ni procent angav, at det "i stor grad" havde påvirket dem.

Evalueringen peger endvidere på, at præsentationen af jobs og elevernes praktiske øvelser inden for faget har åbnet elevernes øjne for jobs, de ikke kendte i forvejen. 40 procent af eleverne angiver således i spørgeskemaundersøgelsen, at de "i høj grad" har lært noget om jobs, de ikke kendte i forvejen. 48 procent angiver "i nogen grad". Desuden har forløbet gjort eleverne klogere på, hvad de interesserer sig for, og de er blevet opmærksomme på egne evner, de kan bruge inden for forskellige typer af uddannelser. 22 procent af eleverne angiver således, at de "i høj grad" er blevet klogere på, hvad de interesserer sig for, mens 51 procent angiver "i nogen grad". 26 procent af eleverne angiver, at de "i høj grad" er blevet opmærksomme på evner, de kan bruge inden for forskellige uddannelser. 51 procent angiver "i nogen grad".

Det har ligget centralt i projektet at arbejde inden for en karriere-læringsramme med fokus på elevernes nysgerrighed, interesser og valgprocesser frem for et konkret valg. Denne måde at arbejde på har tilsyneladende sat spor hos eleverne. Således angiver 27 procent af eleverne, at de "i høj grad" er blevet nysgerrige på en eller flere af de fire EUD-indgange, mens 49 procent angiver "i nogen grad".

I interviewene fortæller eleverne i 7. klasse om, at noget af det, der har været godt ved forløbene, og som de kan huske efterfølgende, er, at de selv har fået lov at prøve kræfter med konkrete, praktiske opgaver, der hører til de fag, de blev præsenteret for. Et andet virkningsfuldt element er, at eleverne undervejs i forløbet stifter bekendtskab med konkrete voksne fra deres lokalområder, der præsenterer faget på en levende og meningsfuld måde og dermed fremstår som engagerede rollemodeller for eleverne.

Arbejdsopgave 2: En stor del af eleverne angiver i spørgeskemaundersøgelsen, at forløbet med erhvervspraktik i 8. klasse har været en positiv oplevelse. 49 procent af eleverne oplevede det som "meget godt", og 29 procent angav "godt". Dette peger på, at eleverne i 8. klasse er klar til at prøve kræfter med arbejdslivet i en erhvervspraktik.

Erhvervspraktikken har, ligesom forløbet med tidlig undervisningsbaseret vejledning, fungeret afklarende for eleverne i forhold til egne interesser og evner. I spørgeskemaundersøgelsen er 69 procent af eleverne således "enige" eller "meget enige" i, at erhvervspraktik har gjort dem klogere på, hvad de interesserer sig for. 67 procent er "enige" eller "meget enige" i, at de er blevet klogere på, hvad de er gode til. I erhvervspraktikken får eleverne mulighed for at prøve kræfter med arbejdslivet, og dette har tilsyneladende åbnet en del af elevernes øjne for, hvad de kunne tænke sig at blive bedre til i fremtiden. 20 procent af eleverne er "meget enige" i, at erhvervspraktik har gjort dem klogere på, hvad de kunne tænke sig at blive bedre til. 38 procent angiver "enig". Dette peger på, at erhvervspraktikken lægger gode rammer for at styrke og udbrede elevernes faglige nysgerrighed og interesser, og således kan det samlet set styrke elevernes valgkompetencer.

Styrkelse af elevernes valgkompetencer udgør et overordnet formål med projektet. Derudover har projektet haft til formål at øge eleverne lyst til at vælge en erhvervsuddannelse efter grundskolen. I den forbindelse angiver 18 procent af eleverne, at de, som følge af erhvervspraktikken, er "meget enige" i, at de er blevet klogere på, hvad man kan blive med en erhvervsuddannelse. 42 procent angiver "enig". Elevernes oplevede manglende kendskab til erhvervsuddannelserne er en medvirkende faktor til, at mange unge vælger de gymnasiale uddannelser som deres ungdomsuddannelse. I det lys er det positivt, at erhvervspraktikken kan være med til at gøre eleverne klogere på, hvad en erhvervsuddannelse fører til.

At komme i erhvervspraktik i 8. klasse kan være en stor udfordring for eleverne, og i den forbindelse er den støtte og rammesætning, de kan tilbydes, væsentlig. Her peger evalueringen på, at lærerne har en særlig opgave i form af at snakke med eleverne om praktikken; særligt i tiden efter praktikken. 45 procent af eleverne angiver i spørgeskemaundersøgelsen, at det har "stor betydning" for dem at kunne snakke med deres lærer om praktikken efter praktikforløbet. 28 procent angiver "nogen betydning". Elevernes forældre udgør også et væsentligt omdrejningspunkt for eleverne i forbindelse med erhvervspraktik. 49 procent af eleverne angiver således, at det har "stor betydning" for dem, at deres forældre har støttet dem undervejs. 26 procent angiver "nogen betydning".

Interviewene med eleverne peger på, at særligt tiden efter praktikforløbet er afgørende for, hvordan deres oplevelser og erfaringer sætter spor. Her fremhæver eleverne det som positivt, at de hører om hinandens oplevelser og efterlyser mere af det.

Fra de professionelle perspektiv er samarbejdet omkring udviklingen og gennemførelsen af denne type af vejledningsaktiviteter i 6., 7. og 8. klasse afhængig af et godt samarbejde på tværs af faggrupperne. Både vejledningsperspektivet og lærerperspektivet kan beriges af dette samarbejde. Her peger lærerne dog på i interviewene, at der kan være strukturelle og organisatoriske udfordringer for deres muligheder for at kunne engagere sig i forløbene i dagligdagen og integrere dem i skolens fag. Dette peger på væsentligheden af, at der tages nødvendig højde for lærernes rammevilkår for at gå ind i planlægningen og gennemførelsen af sådanne forløb og aktiviteter.

Elevernes afklaring i grundskolen hen mod valget af ungdomsuddannelserne i 9. eller 10. klasse er en proces, hvor eleverne løbende skaber nye valgnarrativer, og de forhandler og justerer deres motiver og interesser undervejs og får nye idéer. Evalueringen peger her på, at eleverne i 8. klasse for det første synes, at forsøgene med målrettet erhvervspraktik i 8. klasse er en god idé. For det andet sætter elevernes oplevelser og erfaringer fra praktikforløbene gang i både konkrete og almene refleksioner om job, uddannelse og fremtiden hos eleverne. I det lys synes erhvervspraktikken i 8. klasse at udgøre et væsentligt og værdifuldt element i elevernes uddannelsesvalgprocesser hen imod valget af ungdomsuddannelse i 9. eller 10. klasse.

Evalueringen af tidlig undervisningsbaseret vejledning i 6. og 7. klasse og erhvervspraktik i 8. klasse giver således anledning til følgende opmærksomhedspunkter:

Opmærksomhedspunkter

- 1. Fokus på processer – ikke valgresultat:** Det særlige ved de undervisningsbaserede vejledningsforløb er, at de rækker ned i skolens 6. og 7. klasse og ind i skolens fag. Her er det centralt at være opmærksom på, at når vejledningsaktiviteter planlægges og gennemføres

på dette tidspunkt i grundskolen, handler det i høj grad om at arbejde med faglig nysgerrighed og interesser og at skabe erfaringer og oplevelser hos eleverne, der kan bygges videre på – og bro til – senere hen i elevernes grundskoleforløb.

- 2. Konkrete og praktiske oplevelser sætter spor:** De undervisningsbaserede vejledningsaktiviteter har været planlagt som smagsprøver på fag, der ligger inden for de fire EUD-indgange. Eleverne har arbejdet med at gøre sig egne erfaringer med at løse praktiske opgaver, der hører til de præsenterede fag. Det har været virkningsfuldt i forhold til at skabe erfaringer hos eleverne omkring fagene og har fungeret som en dåseåbner for også at kunne snakke om andre typer af fag og uddannelser med eleverne. Det er således centralt, at sådanne vejledningsaktiviteter ikke forsøger at favne hele ungdoms-/erhvervsuddannelsessystemet, men arbejder med konkrete oplevelser i enkelte fag.
- 3. Engagerede fagpersoner skaber attraktive jobnarrativer:** I de undervisningsbaserede vejledningsforløb er eleverne blevet præsenteret for fagpersoner, der arbejder inden for de enkelte fag, de har stiftet bekendtskab med. Denne måde at præsentere fag på via levende og engagerende fagpersoner har gjort stort indtryk på eleverne og været med til at åbne deres øjne for fagene. Det er således centralt at være opmærksom på at arbejde med attraktive jobnarrativer, eleverne kan koble sig selv og deres egne evner og interesser til.
- 4. Fokus på rammesætningen af forløbene:** I de undervisningsbaserede vejledningsforløb har der været fokus på at øge elevernes kendskab til forskellige uddannelser og indhold i forskellige jobs via smagsprøver på konkrete fag og jobs. Her kan der være risiko for, at eleverne mister interessen for forløbene, hvis det ikke lige handler om det, de er interesserede i. Det er derfor centralt at være opmærksom på at være tydelig i rammesætningen af forløbene med eleverne, så de er bevidste om, at de ikke handler om, at nu skal de finde ud af, om de skal være kok, men at kokkeforløbet er et eksempel på et fag. Dette handler også om at være opmærksom på at give plads til elevernes spørgsmål og undringer undervejs, selvom de "stikker af" i mange faglige, uddannelsesmæssige eller jobmæssige retninger.

- 5. Forberedelse af praktikken:** I forløbet om erhvervspraktikken i 8. klasse har der været arbejdet med at forberede eleverne grundigt på at komme i praktik. Dette har haft stor betydning for mange af eleverne og gjort, at de har følt sig trygge, når de skulle starte. Det kan være en stor mundfuld for elever i 8. klasse at komme i praktik, og dette giver anledning til at understrege vigtigheden af at være opmærksom på, at forberedelsesfasen er afgørende for elevernes praktikforløb.
- 6. Efterrefleksion:** Efter elevernes erhvervspraktikforløb har der på forskellig vis været arbejdet med efterrefleksioner. Disse aktiviteter er afgørende for, at de gode oplevelser og erfaringer, eleverne har gjort sig i praktikken, kobles til deres mere generelle overvejelser om faglige interesser, uddannelse og job. Dette giver anledning til opmærksomhed omkring at prioritere efterbehandlingen af elevernes praktikforløb og herunder skabe gode muligheder for at kollektivisere elevernes oplevelser med hinanden.
- 7. Vilkår og rammer for det professionelle samarbejde omkring forløbene:** Forløbene i Arbejdspakke 1 og 2 er planlagt med aktiviteter, der rækker ned i skolens 6., 7. og 8. klasse og ind i skolens fag. Derfor er sådanne forløb meget afhængige af gode samarbejdsbetingelser for de deltagende fagprofessionelle. Dette giver anledning til opmærksomhed om at sikre, at der både strukturelt og organisatorisk er gode betingelser for, at de deltagende lærere og vejledere kan indgå i samarbejdet omkring sådanne vejledningsaktiviteter.
- 8. Elevernes forældre:** For eleverne i 8., 9. og 10. klasse fylder valget af ungdomsuddannelse meget, og rigtig mange oplever valget som enormt betydningsfuldt for deres fremtid. Desuden fortæller mange elever, at de oplever både pres og stress i valgprocessen frem mod overgangen til ungdomsuddannelserne. Dette tager for alvor fart i 8. klasse, hvor den første vejledende uddannelsesparathedsvurdering foretages. For eleverne er forældrenes støtte af stor betydning i denne proces. Dette giver anledning til opmærksomhed om vejledningsmæssigt at støtte elevernes forældre i at kunne være kvalificeret involveret i elevernes karrierelæringsprocesser på vejen mod uddannelses- og jobveje efter grundskolen.

Kapitel 1: Indledning

Der er efterhånden bred enighed om, at Danmark kommer til at mangle faglært arbejdskraft i fremtiden. Nogle brancher kæmper allerede i dag med at finde kvalificeret faglært arbejdskraft. Arbejdsstyrken bliver ældre, og tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet tager fart i de kommende år. AE Rådets fremskrivninger peger på, at der i 2025 vil mangle 70.000 personer med en faglært uddannelse (Kirk & Lichtenberg 2016, Bas 2019). Andre fremskrivninger viser samme tendens. Konkret i Region Hovedstanden er der tydelige tendenser til, at der frem mod 2025 vil være et stigende behov for faglært arbejdskraft, der ikke kan dækkes af nyuddannede unge med det nuværende optag på erhvervsuddannelserne. Der tegner sig således et billede af et regionalt arbejdsmarked, der står med alvorlige strukturproblemer inden for få år, hvis ikke vi allerede nu får vendt udviklingen.

Ubalancen på arbejdsmarkedet spejles af en tilsvarende ubalance på uddannelsesområdet, der har gjort sig gældende de seneste 15-20 år. I 2002 søgte 30 procent af en ungdomsårgang en erhvervsuddannelse direkte efter grundskolen. I 2013 var søgningen til erhvervsuddannelserne faldet til 19 procent. Denne ubalance i søgningen til erhvervsuddannelserne i forhold til søgningen til de gymnasiale uddannelser har haft stor politisk bevågenhed i de senere år. I 2015 trådte der således en reform af erhvervsuddannelserne i kraft, der havde eksplicit fokus på at øge søgningen til erhvervsuddannelserne direkte fra grundskolen (Regeringen 2014). I dag (2019) vælger 20,1 procent af eleverne en erhvervsuddannelse direkte fra grundskolen, mens næsten tre ud af fire elever vælger en gymnasial uddannelse (Børne- og Undervisningsministeriet 2019). Faldet i søgningen til erhvervsuddannelserne på 37 procent fra 2002 til 2013 ser altså ud til for nuværende at være stoppet, og der kan identificeres en svagt stigende tendens det seneste år. Spørgsmålet er dog, om udviklingen er vendt. Samtidig er det nuværende niveau af unge, der vælger en erhvervsuddannelse direkte efter grundskolen, stadig langt fra nok til at dække det fremtidige behov for faglærte, og det er også langt fra den politiske målsætning om 25 procent i 2020 og 30 procent i 2025. En målsætning, der blev formuleret i reform 2014 og gentaget i den seneste aftaletekst om erhvervsuddannelserne

(Regeringen 2014; 2018).

Spørgsmålet om, hvordan vi får vendt udviklingen og får flere unge til at vælge en erhvervsuddannelse direkte efter grundskolen, er altså højt prioriteret på både den uddannelses- og arbejdsmarkedspolitiske dagsorden. Men hvad kan vende udviklingen? Der kan selvfølgelig sættes ind flere forskellige steder både strukturelt og uddannelsespolitisk, og det er der også blevet gjort med fx adgangsbegrænsninger til de gymnasiale uddannelser og med reformer. Men det handler i høj grad også om at forstå, hvad der styrer de unges valg af ungdomsuddannelse efter grundskolen.

Her peger flere undersøgelser på, at der er to betydningsfulde valgrationaler, der gør sig gældende for de unges valg af ungdomsuddannelse efter grundskolen, og begge valgrationaler taler til fordel for valget af gymnasiet (Katznelson, Lundby og Hansen 2016; Katznelson & Louw 2017; Juul 2018; EVA 2013; 2019).

For det første er de unge optaget af at sikre sig så godt som muligt til en usikker fremtid, hvor både jobmarkedet og de samfundsmæssige konjunkturer ændrer sig og bekymrer de unge (Crofts et al. 2015 Burcharth 2017). Således angiver 72 procent af eleverne i en undersøgelse af karrierelæring i gymnasiet (Katznelson et al. 2016), at de har valgt gymnasiet, fordi studentereksamen er en god fremtidssikring. I Danmarks Evalueringsinstituts undersøgelse af unges valg og veje gennem uddannelsessystemet understøttes dette billede, og det fremhæves her, at de unge oplever, at de vælger retning og indhold for resten af livet, og at de ikke føler sig klar eller villige til at vælge en konkret retning (EVA 2013). Derfor fremstår valget af gymnasiet attraktivt for de unge i grundskolen som en form for "all inclusive"

fremtidsforsikring, der rustet dem bedst til at kunne agere i et usikkert fremtidigt jobmarked og uddannelsesfelt.

For det andet – og det kobler sig til ovenævnte optagethed af at sikre sig til en usikker fremtid – er mange unge optaget af at holde alle døre åbne og udskyde indsnevrende karrierevalg. Her tilbyder de gymnasiale uddannelser sig som en periode, hvor man som ung kan modnes og finde en job- eller uddannelsesretning uden at skulle lægge sig fast på

en bestemt retning fra starten. Valget af en erhvervsuddannelse direkte efter grundskolen er i modsætning hertil netop et sådant tidligt valg af specifik erhvervsretning. Og dette følger mange unge sig ikke klar til efter grundskolen. Følgende citat fra en af de unge i førnævnte undersøgelse af karrierelæring i gymnasiet sammenfatter rammende de to rationaler:

Og det var meget det dér med, at når jeg ikke vidste, hvad jeg ville, så syntes jeg bare, at det var en god måde. Man har altid hørt, at STX, det åbner mange døre. Man er ikke så fastlåst måske af én vej endnu

(Katznelson, Lundby & Hansen 2016, s. 45)

Dette valgrationale - at sikre sig til et usikkert jobmarked og at holde alle døre åbne - kan komme til at stå i vejen for specifikke faglige interesser, som de unge er optagede af, men som de ikke oplever sig klar til at forfølge, fordi de er bekymrede for at låse sig fast for tidligt fast på en bestemt karrierevej. Det betyder, at nogle unge går på kompromis med deres faglige interesser og i stedet vælger sikkerheden i at holde mange døre åbne på en gymnasial uddannelse (Juil & Pless 2015).

Disse to valgrationaler dominerer således mange unges valg af ungdomsuddannelse efter grundskolen, og det betyder altså, som vi har set de senere år, at færre unge vælger en erhvervsuddannelse. Her skal det ikke afgøres, om det rent faktisk er sådan, at valget af gymnasiet betyder, at man holder alle døre åbne eller sikrer sig bedre til fremtiden, eller om valget af erhvervsuddannelserne betyder, at man lukker mange døre til fremtidig fleksibilitet i job- og uddannelsesveje. Billedet er givetvis mere nuanceret end som et enten-eller. Det afgørende her er dog, at det er den *forestilling*, der i høj grad ser ud til at dominere de unges ungdomsuddannelsesovervejelser i grundskolen og afgøre mange unges valg til fordel for de gymnasiale uddannelser.

Som beskrevet ovenfor kommer vi i udstrakt grad til at mangle faglært

arbejdskraft i nærmeste fremtid, hvis vi ikke får vendt udviklingen og får flere til at vælge erhvervsuddannelserne. På et samfundsmæssigt plan udgør dette en brændende platform.

Fra de unges perspektiv ser det dog lidt anderledes ud. De har godt hørt os "voksne" tale erhvervsuddannelserne op og ved godt, at vi gerne vil have, at flere unge skal vælge erhvervsuddannelserne. Argumentet om mangel på faglært arbejdskraft er dog tilsyneladende ikke et argument, der "bider" på de unge i relation til deres valgovervejelser, der, som beskrevet, i højere grad er styret af andre rationaler. I lyset af dette kan et betydningsfuldt sted at sætte ind netop være omkring, hvad det er, de unge er optagede af i relation til uddannelse, og ad den vej forsøge at nuancere deres overvejelser omkring job- og uddannelsesveje. I den forbindelse har vejledningen af de unge i udskolingen en central rolle at spille og i særlig grad Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU).

Her har karrierelæring de senere år vundet udbredelse som en dynamisk måde at arbejde med unges uddannelses- og karrierevalg på, der giver en markant anderledes tilgang til vejledningsaktiviteter (Poulsen, Thomsen, Buhl & Hagmayer 2016). Den dynamiske tilgang, som karrierelæring åbner for, betyder, at uddannelses- og karrierevalg ikke skal forstås som enkeltstående begivenheder eller beslutninger – *har du nu fundet ud af, hvad du vil vælge* – men i højere grad som løbende og livslange valg- og læringsprocesser. Fokus i karrierelæring er således i højere grad på at arbejde med refleksioner over valg i relation til muligheder, faglige interesser og nysgerrigheder, men også de risici der viser sig. Det handler således i et karrierelæringsperspektiv om at flytte fokus fra valget som produkt eller match over til *læringsprocessen* omkring valgene. Det er således en måde at arbejde med unges fremtidsforestillinger, valgprocesser, kendskab til uddannelse og job, faglige interesser og nysgerrighed, der har et læringsperspektiv frem for et valgperspektiv (Katznelson & Lundby 2015).

Karrierelæringsperspektivet åbner for at arbejde med kendskab til forskellige uddannelses- og jobveje, uden at det nødvendigvis har til formål at ende i et konkret valg, men mere har til formål netop at udvide de unges horisont og styrke deres valgkompetencer. Som EVA's undersøgelse af unges uddannelsesovervejelser i 9. klasse viser, kan dette give god mening i relation til unges valgovervejelser. Denne

undersøgelse viser netop, at øget kendskab, refleksion over uddannelsesvalg i forhold til egne kompetencer og muligheder i uddannelsessystemet i samtaler med en vejleder og i fællesskab med andre unge er noget af det, de unge oplever, hjælper dem mest (EVA 2019).

"Faglært til fremtiden – Flere unge i erhvervsuddannelserne i Region Hovedstaden"

I lyset af ubalancerne på arbejdsmarkedet og ubalancen i de unges valg af ungdomsuddannelse og med inspiration fra karrierelæringsperspektivet igangsatte LO Hovedstaden og Region Hovedstaden i 2017 det treårige projekt: "Faglært til fremtiden – Flere unge i erhvervsuddannelserne i Region Hovedstaden".

I projektet udvikles og arbejdes der med en række indsatser til folkeskolen. Formålet med indsatserne er samlet set at styrke unges bevidsthed om erhvervsuddannelserne og samtidig arbejde med de unges karrierekompetencer i erhvervsfaglig retning, således at de er bedre rustet til at imødegå deres ungdomsuddannelse. Formålet er endvidere at medvirke til, at flere unge vælger en erhvervsuddannelse i Region Hovedstaden. Det er elever i 6. – 9. klasse i folkeskoler fra Københavns Vestegn, der deltager i projektet.

Projektet består samlet set af fire indsatser eller arbejdsplaner:

Arbejdsplan 1: Tidlig undervisningsbaseret vejledning om erhvervsuddannelserne og professionsmuligheder i 6. og 7. klasse.

Arbejdsplan 2: Styrket erhvervspraktik i folkeskolen (8. klasse).

Arbejdsplan 3: Rollemodeller.

Arbejdsplan 4: Forældresamarbejde¹.

Hver arbejdsplan er udviklet i samarbejde mellem UU-vejledere, lærere, erhvervsskoler, kommuner og erhvervsnetværk. Herefter er

¹ Arbejdsplan 3 og 4 er senere slået sammen til én arbejdsplan 3 under titlen: "Veje til forældre".

indsatserne blevet implementeret, og til slut evalueres de. Center for Ungdomsforskning (CeFU) står for evalueringen af Arbejdspakke 1 og 2, som præsenteres i denne rapport.

Arbejdspakke 1 er udviklet og gennemført af UU Vallensbæk som tovholder. Forsøget består af to sammenhængende forløb, som er knyttet til faget "Uddannelse & Job": Et introducerende forløb i 6. klasse og et viderebyggende forløb i 7. klasse.

Arbejdspakke 2 rummer fem forskellige modeller for erhvervspraktik i 8. klasse. De er udviklet i et samarbejde mellem UU Center Syd, UU Vallensbæk og UU Vestegnen.

De to arbejdspakker er udviklet uafhængigt af hinanden og kan derfor afvikles uafhængigt af hinanden. De kan dog begge betragtes som måder at skabe erfaringer med arbejdslivet på. Arbejdspakke 1 trækker erhvervsfaglighed ind i klasselokalet, mens Arbejdspakke 2 forbereder de unge på selv at skulle ud af klasselokalerne og opleve et autentisk arbejdsliv. Således komplementerer forløbene hinanden og tager højde for progression i læring hen over forskellige klassetrin, og for at elever motiveres forskelligt. Forløbene i Arbejdspakke 1 og 2 beskrives grundigere i starten af kapitel 2 og 3.

Samlet set har projektet som nævnt haft til formål at øge elevernes bevidsthed omkring deres uddannelsesvalg, karriereveje og jobfunktioner. Projektet har således haft til formål at styrke elevernes karrierekompetencer og deres kendskab til forskellige uddannelses- og jobveje, således at eleverne er bedre rustet til at håndtere og navigere i deres ungdomsuddannelsesforløb. Dernæst har projektet haft til formål, at eleverne møder en forbedret vejledningsindsats specifikt i forhold til viden om erhvervsuddannelserne og de jobs og professioner, der knytter sig til disse uddannelser.

Konkret har det været et mål med projektet at øge elevernes lyst til at vælge erhvervsuddannelserne direkte efter grundskolen. Målet har været, at 25 procent af de unge i Region Hovedstaden vælger en erhvervsuddannelse i 2020. Der kan læses mere om projektet her: <https://lohovedstaden.dk/Fagl%C3%A6rt-til-fremtiden>

"Formål med evalueringen af projektet "Faglært til fremtiden"

CeFU på Aalborg Universitet har stået for evalueringen af vejlederes, læreres og de øvrige aktørers arbejde med at afprøve indsatserne i Arbejdspakke 1 og 2. Fokus for evalueringen har været at tilvejebringe viden om:

1. Hvilket konkrete indsatser og metoder har der været iværksat i Arbejdspakke 1 og 2?
2. Hvordan og i hvilket omfang har projektets indsatser udviklet de unges karrierekompetencer, således at de får et bedre grundlag for at vælge primært en ungdomsuddannelse og sekundært en erhvervsuddannelse?
3. Hvordan og i hvilket omfang har projekternes indsatser udviklet vejlederkompetencer for grundskolens lærere og UU-centrenes vejledere, der kan bidrage til en forbedret vejledningsindsats i forhold til erhvervsuddannelserne?

Evalueringen af projektet afdækker således, hvad der konkret har været arbejdet med i de to arbejdspakker, og hvordan der har været arbejdet med det. Evalueringen har videre til formål at belyse, hvilke erfaringer eleverne og de fagprofessionelle har gjort sig i forbindelse med arbejdet med indsatserne i de to arbejdspakker. Det vil sige, at der både er et elevperspektiv og et perspektiv fra de fagprofessionelle i evalueringen. Evalueringen skal således kaste lys over potentialerne i at arbejde med tidlig undervisningsbaseret vejledning om erhvervsuddannelserne i 6. og 7. klasse, samt fokuseret brug af erhvervspraktikken i 8. klasse i forhold til dels at øge elevernes karrierekompetencer og i forhold til at øge søgningen til erhvervsuddannelserne direkte efter grundskolen.

Design af evalueringen og datagrundlag

I projektet har der været etableret samarbejde med tre UU-centre på Vestegnen: UU Center Syd, UU Vallensbæk og UU Vestegnen, samt en række folkeskoler på Vestegnen. LO Hovedstaden har udgjort projektets samlende og koordinerende funktion mellem UU-centre, skoler, samt

forskerholdet i forbindelse med evalueringen.

Evalueringen af elevernes og de fagprofessionelles oplevelser og erfaringer i forbindelse med tidlig undervisningsbaseret vejledning og erhvervspraktik baserer sig på en flerhed af empiriske undersøgelser henover projektforløbet fra medio 2017 til medio 2019. I denne periode har der været foretaget spørgeskemaundersøgelser blandt eleverne i 6. og 7. klasse før og efter forsøget med Arbejdspakke 1, samt blandt eleverne i 8. klasse efter forsøget med Arbejdspakke 2. Der har også været foretaget gruppeinterview med elever fra 7. og 8. klasse. Derudover har der også været foretaget gruppeinterview med involverede fagprofessionelle: UU-vejledere, projektledere og lærere fra Arbejdspakke 1 og 2. Nedenfor er en oversigt over den empiriske undersøgelse, samt datagrundlaget.

Spørgeskemaundersøgelser blandt eleverne:

Arbejdspakke 1: Tidlig undervisningsbaseret vejledning om erhvervsuddannelserne i 6. og 7. klasse.

- I alt 233 elever fra 6. klasse har besvaret spørgeskemaet om deres tanker og interesser omkring forskellige uddannelser og jobs før forsøget med tidlig undervisningsbaseret vejledning om erhvervsuddannelserne i Arbejdspakke 1.
- I alt 137 elever fra 7. klasse har besvaret spørgeskemaet om deres tanker og oplevelser omkring forløbet i Arbejdspakke 1, efter forsøget har været gennemført.

Arbejdspakke 2: Øget brug samt målretning af erhvervspraktikken i 8. klasse.

- I alt 51 elever fra 8. klasse har besvaret spørgeskemaet omkring deres tanker og oplevelser af at have været i erhvervspraktik i 8. klasse, efter forsøget har været gennemført.

Gruppeinterview med eleverne

Arbejdspakke 1: Tidlig undervisningsbaseret vejledning om erhvervsuddannelserne i 6. og 7. klasse.

Der har været foretaget to gruppeinterviews blandt elever i 7. klasse, der har gennemført forløbet i Arbejdspakke 1. Der deltog i alt 11 elever i de to gruppeinterviews.

Arbejdspakke 2: Øget brug samt målretning af erhvervspraktikken i 8. klasse.

Der har været foretaget to gruppeinterviews blandt elever i 8. klasse, der har gennemført forløbet i Arbejdspakke 2. Der deltog i alt 10 elever i de to gruppeinterviews.

Gruppeinterviews med fagprofessionelle

Arbejdspakke 1: Tidlig undervisningsbaseret vejledning om erhvervsuddannelserne i 6. og 7. klasse.

Der har været foretaget et gruppeinterview blandt fagprofessionelle, der har været involveret i forløbet med Arbejdspakke 1. Der deltog i alt fem personer i interviewet: To lærere, to UU-vejledere og en projektleder.

Arbejdspakke 2: Øget brug samt målretning af erhvervspraktikken i 8. klasse.

Der har været foretaget et gruppeinterview blandt fagprofessionelle, der har været involveret i forløbet med Arbejdspakke 2. Der deltog fire personer i interviewet: To lærere, en UU-vejleder og en projektleder.

I alt 21 elever og ni fagprofessionelle har deltaget i interviewene. Alle har frivilligt valgt at deltage i interviewene. Alle interviews er efterfølgende blevet transskriberet og kodet tematisk i Nvivo®.

Kapitel 2: Arbejdspakke 1 – tidlig undervisningsbaseret vejledning om EUD- og professionsmuligheder i 6. og 7. klasse.

Arbejdspakke 1 består som nævnt af to sammenhængende forløb, som afholdes i forbindelse med folkeskolens fag "Uddannelse & Job". Forløbet er under kategorien undervisningsbaseret vejledning, hvilket betyder, at aktiviteterne inden for undervisning og vejledning smelter sammen og bliver til en læringsform, hvor elevens horisont og mulighedsfelt i forhold til fremtidige uddannelses- og jobvalg gradvist kan udvides. Gennem forløbet er eleverne blevet præsenteret for flere konkrete, praksisnære og relevante bidrag, der skal understøtte deres handlekompetencer til at reflektere over valg af ungdomsuddannelse. Tanken er, at de unge i forløbet bliver i stand til at se uddannelseslandskabet i større perspektiv og fokusere på, hvilke veje der for dem vil være mest værdifulde. De to forløb, som er en del af første arbejdspakke, adskilles af klassetrin, hvor *første del* er et introducerende forløb i 6. klasse, mens *anden del* er et viderebyggende forløb i 7. klasse.

Første del: "4 veje til job" Undervisningsbaseret vejledning i 6. klasse

Første del giver eleverne i 6. klasse indsigt i, hvad det vil sige at have et job generelt, eksemplificeret gennem et job som faglært. Forløbet skal give eleverne potentiale til at være aktive og praktisk deltagende, hvilket muliggør en bred læring, der rummer læring om jobs, men også om eleverne selv. Eleverne får en oplevelse og erfaring med de opgaver og begreber, som løses og benyttes af faglærte i deres nærmiljø. Således kobler eleverne deres viden og kompetencer fra folkeskolens fag til en fagperson eller et faglært job. Vejledningsteoretisk er materialet inspireret af begrebet karrierelæring, som handler om, at eleven ikke bare tager et valg, men gennem oplevelser, erfaringer, viden og refleksion får redskaberne til at tage gode valg. Karrierelæring rummer mulighed

for nye færdigheder, hvor eleverne særligt skal lære at opdage at være i stand til at tage et valg på et personligt og nuanceret grundlag. Forløbet er inddelt i seks dele, som samlet strækker sig over ti lektioner: En intro, fire fagforløb og en outro.

Intro

I introen får eleverne en introduktion af faget "Uddannelse & Job", samt introduktion til hvad en uddannelsesvejleder arbejder med. Introen udspringer af elevernes egen forforståelse for temaer i relation til job og uddannelse. Afslutningsvis præsenteres eleverne for fire fagligheder, som er omdrejningspunktet for fagforløbene.

De fire fagforløb

Hvert af de fire fagforløb er bygget op omkring en film med en fagperson fra en konkret branche:

Første forløb: "Man skal være sej" handler om, hvad en kok arbejder med.

Andet forløb: "En særlig opgave" handler om, hvad en tømrer arbejder med.

Tredje forløb: "Når mennesker har brug for hjælp" handler om, hvad en social- og sundhedsassistent arbejder med.

Fjerde forløb: "Det er dét, jeg skal være" handler om, hvad en kontoruddannet arbejder med.

Gennem den filmede fagpersons fortælling og beskrivelse af arbejdsopgaver får eleverne et indblik i personens fag og branche. Under hvert forløb skal eleverne løse praktiske opgaver, der er relevante for det konkrete fag. Eleverne får på denne måde en forsmag på nogle af de arbejdsopgaver, faget indeholder. De forskellige fagpersoner repræsenterer hver af de fire indgange til EUD, som eleverne skal arbejde videre med i forløbets anden del i 7. klasse. Gennem forløbene vil der være fokus på opgaver, der relaterer sig til skolens fag og færdigheder, som eleverne allerede besidder. Derudover arbejdes der med forbindelser til

arbejdsglæde og arbejdsliv. Det er væsentligt, at eleverne oplever, at de gennem skolens fag har viden og erfaringer, som er centrale i en fremtidig uddannelse eller et job.

Outro

I outroen kigger eleverne tilbage på undervisningen, og der bliver brugt tid i plenum på at opsummere, hvem eleverne har mødt, og hvilke aktiviteter eleverne udførte i relation til fagforløbet. Outroen er et selvstændigt forløb, hvor der skabes rum for elevernes individuelle og fælles refleksioner. Eleverne får mulighed for at sætte ord på deres oplevelser og erfaringer, som er opstået gennem undervisningen. Afslutningsvis fortæller vejlederen om forløbet, som fortsætter i 7. klasse.

Anden del: "4 veje til uddannelse" Undervisningsbaseret vejledning i 7. klasse

Forløbet "4 veje til uddannelse" er målrettet 7. klasse og har til formål at give eleverne en indføring i ungdomsuddannelseslandskabet. Forløbet tager afsæt i elevernes for forståelse fra forløbet i 6. klasse og bygger videre på deres viden og forståelse for erhvervsuddannelsernes variation og opbygning. Her prioriteres det, at eleverne lærer at anvende hjemmesiden "Uddannelsesguiden", at løse opgaver i fællesskab og at få mulighed for at profitere af hinandens erfaringer. Karrierelæring er forsat det teoretiske omdrejningspunkt, og der arbejdes derfor på at styrke elevernes kompetencer i at opdage, ordne, fokusere og forstå sig selv og verden via erfaringer, som øger elevernes forståelse for egne interesser og begyndende kendskab til uddannelseslandskabet. Det væsentlige er ikke at arbejde med det egentlige valg i forhold til uddannelse, men med elevernes nysgerrighed, motivation og interesse for forskellige uddannelser og fag.

Forløbet i 7. klasse har en samlet varighed på ca. seks lektioner, som er opbygget over tre delelementer, således at det kan afvikles over flere omgange:

1. På vej i uddannelsessystemet

2. Nysgerrighed på en erhvervsuddannelse
3. På opdagelse i fællesskabet

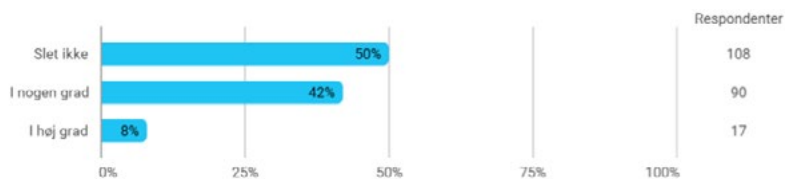
I første del, "På vej i uddannelsessystemet", får eleverne en introduktion til erhvervsuddannelsessystemet og dets fire hovedområder. Der er yderligere en introduktion af EUX og de gymnasiale uddannelser. I anden del, "Nysgerrighed på en erhvervsuddannelse", skal eleverne producere en uddannelsesplakat, der præsenterer viden om en erhvervsuddannelse. Eleverne skal gøre brug af siden "Uddannelsesguiden" og herigenem finde oplysninger om de forskellige uddannelser. I tredje og sidste del, "På opdagelse i fællesskabet", skal eleverne formidle deres erfaringer til hinanden for at opnå en fælles refleksion over deres undervisning. Eleverne skal spørge ind til hinandens emner og forklare dem. Det er med til at fastholde et fokus på, hvad de har lært i processen. Der kan læses mere om "4 veje – Tidlig undervisningsbaseret vejledning" her: <https://lohovedstaden.dk/Fagl%C3%A6rt-til-fremtiden/Materialer/Tidlig-undervisningsbaseret-vejledning>

I det følgende kapitel 2 vil resultaterne af evalueringen af Arbejdspakke 1 blive fremlagt. I første afsnit fremlægges resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne i 6. klasse før forløbet samt blandt eleverne i 7. klasse efter forløbet. Disse resultater uddybes og nuanceres efterfølgende på baggrund af interviewundersøgelsen blandt eleverne og de involverede fagprofessionelle.

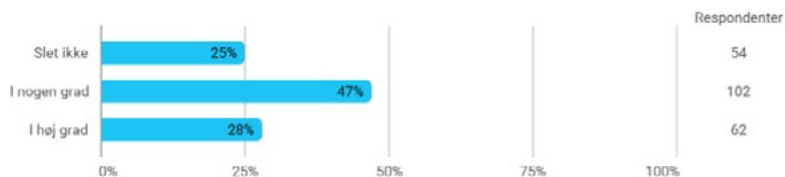
Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om arbejdsopgave 1

Projektet "Faglært til fremtiden" har som sagt blandt andet til formål at styrke elevernes kendskab til erhvervsuddannelserne. Eleverne i 6. klasse har besvaret et kort spørgeskema, inden de gennemgik forløbet i Arbejdspakke 1, og her er de blandt andet blevet spurgt om, hvilke uddannelser de kender til efter folkeskolen. Som det fremgår af tabel 2.1 og 2.2 herunder, giver flest elever udtryk for kendskab til de gymnasiale uddannelser.

Tabel 2.1: Jeg har hørt om erhvervsuddannelserne (EUD) (elever i 6. klasse)

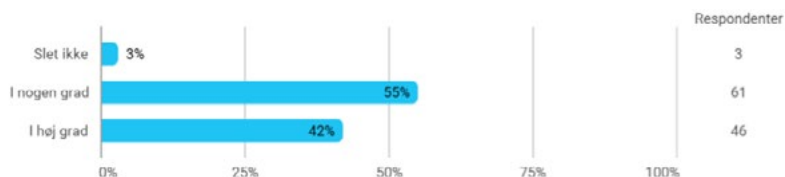

Tabel 2.2: Jeg har hørt om de gymnasiale uddannelser (elever i 6. klasse)

Dette er i sig selv ikke overraskende, og samme tendens kan genfindes i andre undersøgelser omkring elever i grundskolens kendskab til de gymnasiale uddannelser (se fx Juul & Pless 2015). Efter forløbet i Arbejdspakke 1 er eleverne igen i 7. klasse blevet spurgt til deres kendskab til erhvervsuddannelserne. For det første angiver 89 procent af eleverne i 7. klasse, at de kan huske faget "Uddannelse & Job", som var det fag, hvori arbejdsopgave 1 blev afprøvet. Og som det fremgår af tabel 2.3 herunder, er der noget, der tyder på, at forløbet har bidraget til at åbne elevernes øjne for, hvad erhvervsuddannelserne er for en ungdomsuddannelse.

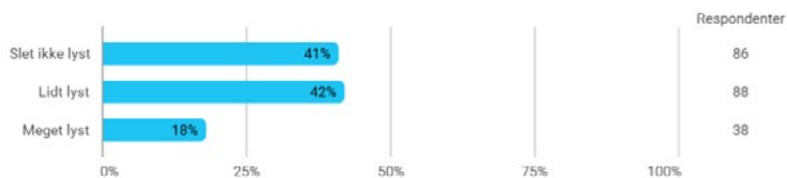
Tabel 2.3: Jeg blev klogere på de fire erhvervsuddannelsesindgange? (elever i 7. klasse)

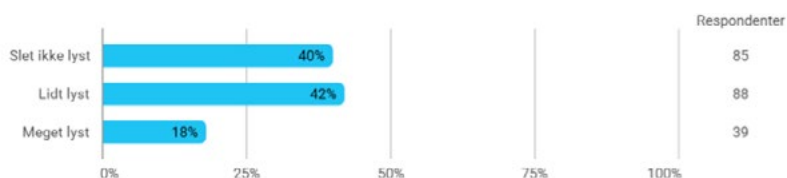
55 procent af eleverne giver således udtryk for, at de "i nogen grad" er blevet klogere på de fire erhvervsuddannelsesindgange, og 42 procent angiver, at de "i høj grad" er blevet klogere på dem.

Eleverne i 6. klasse er også blevet spurgt til deres nysgerrighed på at kende mere til fag og faggrupper, der ligger inden for erhvervsuddannelsesfeltet. Elevernes besvarelser fremgår af tabel 2.4 – 2.7 herunder.

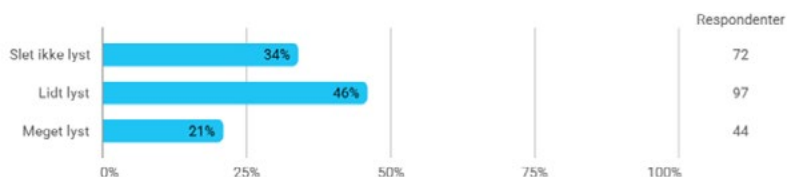
Tabel 2.4: Er der nogen af disse områder, du er nysgerrig på at kende mere til? - Håndværk, teknologi, transport, IT (elever 6. klasse)

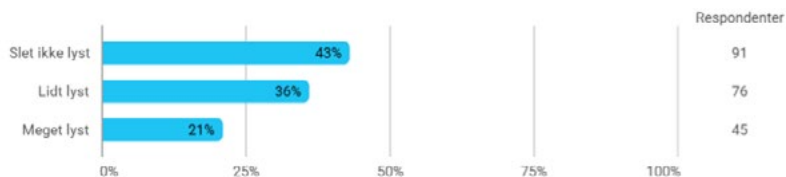
Tabel 2.5: Er der nogen af disse områder, du er nysgerrig på at kende mere til? - Skønhed, omsorg, pleje, sundhed (elever 6. klasse)

Tabel 2.6: Er der nogen af disse områder, du er nysgerrig på at kende mere til? - Kontor, i bank eller i forretning (elever 6. klasse)

Tabel 2.7: Er der nogen af disse områder, du er nysgerrig på at kende mere til? - Natur, dyr, planter og mad (elever 6. klasse)

Som det fremgår af tabel 2.4 – 2.7 kan der spores en vis lyst til kende mere til forskellige fagområder, omend der også er en stor del af eleverne, der angiver, at de slet ikke har lyst til at kende mere til dem. Forløbet i projektet "Faglært til fremtiden" har som nævnt haft omdrejningspunkt i karrierelæringsperspektivet, hvilket blandt andet betyder, at der er mindre fokus på selve valget og mere fokus på valgprocesser og at arbejde med faglig nysgerrighed og kendskab. I den forbindelse er det interessant, om forløbet med tidlig undervisningsbaseret vejledning, som der har været arbejdet med i 6. og 7. klasse, har sat spor hos eleverne og påvirket deres tanker omkring uddannelse og job. Eleverne i 7. klasse er derfor blevet spurgt til, om forløbet har påvirket deres tanker omkring job og uddannelse, som det fremgår af tabel 2.8 herunder.

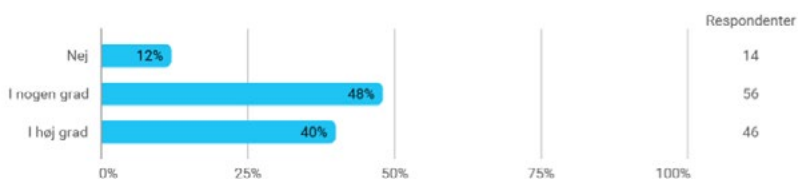
Tabel 2.8: Har din deltagelse i forløbet omkring "Uddannelse og job" og "De fire indgange" påvirket dine tanker omkring job og uddannelse? (elever 7. klasse).

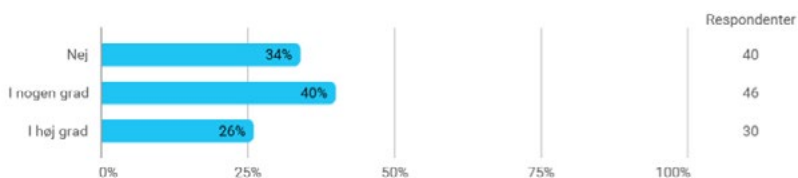
Som det fremgår af tabellen, angiver 30 procent af eleverne, at forløbet "i nogen grad" har påvirket deres tanker omkring job og uddannelse, og ni procent angiver, at det "i stor grad" har påvirket dem. Forløbene har både haft et generelt fokus på faglig nysgerrighed og et konkret fokus

på at øge kendskabet til specifikke faggrupper inden for de fire erhvervsuddannelsesindgange. En anden måde at belyse om forløbet har formået at åbne eleverne for fag og faglige retninger, de ikke kendte til i forvejen, er at spørge til kendskabet til jobs, som det fremgår af tabel 2.9 og 2.10 herunder.

Tabel 2.9: Lærte du noget om nogen jobs, som du ikke kendte i forvejen? (elever 7. klasse)

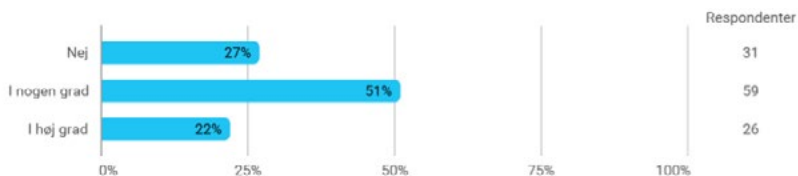
Tabel 2.10: Synes du, nogle af de jobs, du lærte om, lyder spændende? (elever 7. klasse).

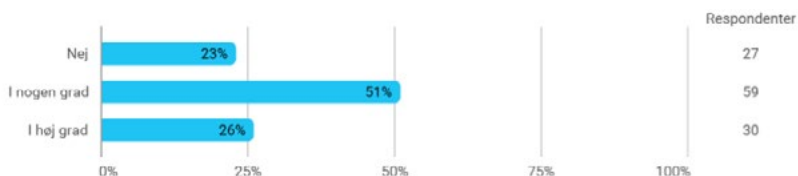
Som det fremgår af tabel 2.9 og 2.10, angiver størstedelen af eleverne, at de lærte om jobs, de ikke kendte i forvejen, og at nogle af de jobs, de lærte om, lød spændende. De jobs, der har været arbejdet med i forløbet, bevæger sig inden for erhvervsuddannelsesfeltet.

Eleverne er også blevet spurgt til deres oplevelse af at være blevet kloge-re på, hvad de interesserer sig for, og hvordan deres evner kan bruges inden for forskellige typer af uddannelser. Og som det fremgår af tabel 2.11 og 2.12 herunder, angiver en stor del af eleverne "i nogen grad" eller "i høj grad", at forløbet har hjulpet dem til at finde ud af, hvad de interesserer sig for, og at de er blevet opmærksomme på deres evner.

Tabel 2.11: Jeg er blevet klogere på, hvad jeg interesserer mig for (i forhold til uddannelse)? (elever 7. klasse)

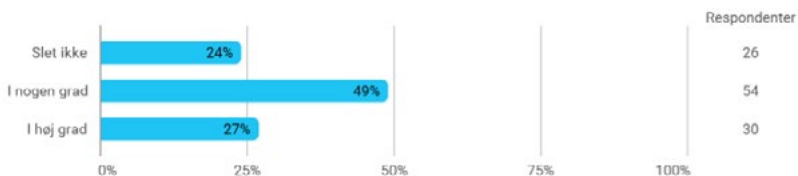

Tabel 2.12: Blev du opmærksom på, at du har evner, der måske kan bruges indenfor flere forskellige typer uddannelser? (elever 7. klasse)

Det er positivt i sig selv, at forløbet i arbejdsplan 1 har været med til at gøre eleverne klogere på, hvad de interesserer sig for, og i hvilken retning deres evner går. Det var en del af succeskriteriet for projekt "Faglært til fremtiden" at øge elevernes valgkompetencer. En anden del af succeskriteriet handler om at øge rekrutteringen til erhvervsuddannelserne som følge af denne måde at arbejde med fag, nysgerrighed og kendskab til erhvervsuddannelserne på. Det er ikke til at vide på nuværende tidspunkt, hvordan langtidsvirkningerne af projektet vil være i forhold til søgning til erhvervsuddannelserne. Men som det fremgår af tabel 2.13 herunder, har forløbet gjort en stor del af eleverne i 7. klasse nysgerrige på en eller flere af erhvervsuddannelsesindgangene:

Tabel 2.13: Gjorde undervisningen dig nysgerrig på en eller flere af de fire erhvervsuddannelsesindgange? (elever 7. klasse)

I lyset af at flere undersøgelser peger på, at en del af årsagen til manglede søgning til erhvervsuddannelserne er, at eleverne i grundskolen ikke oplever at kende til de fag eller jobs, som erhvervsuddannelserne uddanner til, peger evalueringen her på, at den måde, der har været arbejdet på med kendskab til erhvervsuddannelserne i form af faglige interesser og nysgerrighed, sætter spor hos eleverne. Der er således noget, der tyder på, at forløbene har lykkedes med at åbne elevernes øjne for forskellige job- og uddannelsesmuligheder efter grundskolen, samt elevernes faglige interesser og evner. Og dette kan betyde, at flere elever i grundskolen kan blive nysgerrige på erhvervsuddannelserne. Det er særdeles positivt, i lyset af at forløbet i arbejdsplan 1 er lagt op som smagsprøver på forskellige fag inden hver af de fire erhvervsuddannelsesindgange som en måde at gøre eleverne nysgerrige på disse uddannelser og erhvervsfaglige retninger.

Hvad fortæller elever og fagprofessionelle om arbejdsplan 1?

Ovenstående giver et første indblik i elevernes overvejelser om – og oplevelser af – den undervisningsbaserede vejledning, de har deltaget i i 6. og 7. klasse, som det tegner sig i spørgeskemaundersøgelserne.

I det følgende skal vi dykke mere ned i de oplevelser og erfaringer, nogle af de deltagende elever, UU-vejledere og lærere fortæller om i relation til forløbet med tidlig undervisningsbaseret vejledning i Arbejdsplan 1. Det følgende spejler på nogle punkter ovenstående kvantitative resultater fra Arbejdsplan 1, men vi kommer lidt mere bag om tallene og får sat lidt flere ord på, hvad eleverne og de fagprofessionelle har oplevet og erfaret omkring den undervisningsbaserede vejledning. Dette

kan samlet set være med til at tegne et nuanceret billede af, hvordan arbejdet med de konkrete indsatser og metoder har haft betydning for elevernes job- og uddannelsesovervejelser og udvikling af deres valgkompetencer.

Smagsprøver på fag som dåseåbner for samtaler om erhvervsuddannelserne og andre fag

Som vi var inde på i indledningen, søger ca. ¾ dele af en ungdomsårgang de gymnasiale uddannelser direkte efter grundskolen, og søgningen til erhvervsuddannelserne ligger på ca. 20 procent. Valget af ungdomsuddannelse fylder meget for de unge i udskolingen, og at holde dørene åbne og en usikker fremtid er to af de store rationaler, der er med til, at eleverne vælger de gymnasiale uddannelser. Det kan altså med den logik være svært at vælge en erhvervsuddannelse, fordi forestillingen er, at man så lukker en del dørene for fremtidige karrierevalg. Valget af ungdomsuddannelse er således også noget, der for eleverne opleves at have konsekvenser langt ind i deres fremtid. Og som en 7.-klasseselev herunder fortæller, så kan valget af ungdomsuddannelse decideret opleves som et valg for resten af livet:

Dreng (7. klasse): Jeg tænker en gang imellem over det. At nu er det 7. klasse, og man skal snart vælge, hvad man gerne vil være, og hvad man skal på, fordi den følelse af, at man skal vælge noget, den havde jeg også i 3. klasse. Og i 3. klasse der tænkte jeg ikke så meget over det, fordi der er stadig syv år til. Men nu er der sådan... det er jo snart, ja, to et halvt år til at vi skal finde ud af, hvad vi skal være resten af livet.

I det lys synes det ekstra væsentligt at arbejde med de unges kendskab til ungdomsuddannelserne og de karriereveje, som alle de forskellige ungdomsuddannelser åbner og lukker for. Som spørgeskemaundersøgelsen også viste, handler det særligt om, at en stor del af de unge giver udtryk for et manglende kendskab til erhvervsuddannelserne. Dette

manglende kendskab til erhvervsuddannelserne fortæller eleverne også om i interviewene:

I: Men kendte I til det før? De fire porte og erhvervsuddannelserne?

Pige (7. klasse): Nej, overhovedet ikke.

Dreng (7. klasse): Nej.

I: Vidste I, hvad erhvervsuddannelserne var?

Flere: Nej.

Selvom valget af ungdomsuddannelse ikke er et valg for livet, så føles det sådan for mange af eleverne, når de står over for valget i 9. eller 10. klasse. Når mange af eleverne så ikke har kendskab til erhvervsuddannelserne og dermed mangler kendskab til de job- og karriereveje, som erhvervsuddannelserne åbner for, så gør det det meget svært for dem at vælge erhvervsuddannelserne. Her er de fire undervisningsbaserede vejledningsforløb i 6. klasse netop tænkt som en måde at åbne elevernes øjne for erhvervsuddannelserne på en anden måde end ved at give information om uddannelserne og uddannelsessystemet. Som sagt har der i forløbene i Arbejdspakke 1 været arbejdet med at åbne for kendskab til erhvervsuddannelserne ved at vise eleverne konkrete eksempler på forskellige jobs, der bevæger sig inden for de fire hovedområder som en form for smagsprøver på fagene og brancherne. Og eleverne har undervejs i forløbene også selv skullet lave praktiske øvelser, der var forbundet til de fag, de har fået smagsprøver på. Disse forløb har endvidere været brugt til at åbne for dialog med eleverne om fag og brancher, som erhvervsuddannelserne peger mod. På den måde har forløbene i Arbejdspakke 1 været tilrettelagt som dåseåbner for bredere samtaler omkring uddannelse generelt og erhvervsuddannelserne specifikt. Som citatet herunder viser, kan denne konkrete og praktiske måde at arbejde med kendskab til erhvervsuddannelserne betyde, at nogle af eleverne

får øjnene op for erhvervsuddannelserne eller finder retning på deres faglige interesse. Det fremgår for eksempel af samtalen mellem nogle elever herunder omkring fagene kok og bager, hvor forløbene har åbnet elevernes øjne for disse jobs og nuanceret deres viden om de uddannelser, der leder til disse jobs:

Dreng 1 (7. klasse): Til at starte med var det meget... Jeg havde ingen idé om, hvad jeg skulle lave. Jeg vil ikke sige, jeg har fundet ud af, hvad jeg vil lave, når jeg bliver ældre, men jeg har fundet ud af nogle ting om andre jobs, som jeg ikke vidste. For eksempel det med tjener, jeg troede, det ville være meget nemmere at blive tjener, men jeg tror, det var fire år, man skulle være for at blive en tjener, sådan i uddannelse. Det er jo meget længere tid, end jeg havde forventet.

Dreng 2 (7. klasse): Jeg havde heller ikke troet, at man skulle have en ret lang uddannelse for at blive bager, det fandt jeg så ud af. Så skulle man stå op klokken 1 om morgenen, og arbejder man indtil klokken 9.

Det er altså ikke som sådan, at forløbene står og falder med, at når eleverne har været igennem fx forløbet "Når mennesker har brug for hjælp", der handler om, hvad en social- og sundhedsassistent arbejder med, så har de fundet ud af, om de vil være social- eller sundhedsassistent eller ej. Forløbene åbner selvfølgelig for den mulighed, men i et karrierelæringsperspektiv er formålet med forløbene i højere grad, at de giver anledning til at tale med eleverne om fag, brancher og faglig nysgerrighed. Og dette kan også være med til at give en faglig retning, som man ikke selv som elev var klar over, at man var nysgerrig på, som en elev fra 7. klasse herunder beskriver det:

Pige (7. klasse): *Altså, en fra min klasse, hun har altid gerne villet være noget helt andet, men så da vi havde om det der med [forløbene, red.]. Så fortalte de også, at det ikke kun er sygeplejerske og bibliotekar og sådan noget, inden for de porte er der mange uddannelser, man kan tage. Det var noget med frisør, så nu vil hun gerne være frisør.*

I: *Men var det efter forløbene?*

Pige: *Ja, efter, ja.*

I: *Efter alle fire forløb?*

Pige: *Ja. Efter vi fandt ud af, der var flere ting. (...) Det var også meget sjovt at vide, at der er mange flere jobs eller uddannelser, der hang med den.*

I: *Det vidste du ikke.*

Pige: *Nej, for eksempel pædagoger og sådan noget og lærere, det hører også med til det.*

Som spørgeskemaundersøgelserne også viste, er der altså noget, der tyder på, at forløbene har øget elevernes kendskab til fag og brancher, der ligger inden for erhvervsuddannelserne. Dette øgede kendskab til forskellige uddannelser og indhold i forskellige jobs, som eleverne har været igennem i arbejdsplanen 1, har som nævnt ikke direkte til formål at afklare et konkret uddannelsesvalg. Formålet er i højere grad at sætte processer i gang hos eleverne. På den måde kan forløbene som en blanding mellem praktiske øvelser, smagsprøver på fag og samtaler omkring oplevelserne være med til at sætte sig hos eleverne som refleksioner, der i en proces kan lede til andre overvejelser over uddannelse og job, som eleverne ovenfor fortæller.

Udfordringen er dog, hvis forløbene ikke rammesættes på en måde, så eleverne er bevidste om, at det ikke som sådan handler om, at de skal finde ud af, om de skal være kok eller ej. Hvis det ikke er tydeligt for

eleverne, at forløbene er eksempler på fag og brancher, kan der være risiko for, at eleverne mister interessen for forløbet, fordi det så ikke lige handler om det, de er interesserede i, eller at de opfatter forløbene, som at de nu skal træffe et valg. Det handler for så vidt om, at man som lærere eller vejleder er bevidste om, hvordan forløbene rammesættes og introduceres til eleverne. Men det handler også om, hvordan forløbene forvaltes, og om der gives plads til elevernes spørgsmål og undringer undervejs, som måske "stikker af" i mange retninger. Denne "stikken af" kan netop bruges til at understøtte elevernes nysgerrighed og faglige interesse i bredere forstand. Og det er det, som er formålet med forløbene, som en af projektlederne her fortæller:

Projektleder: Jeg har bremset mange gange og svaret på spørgsmål om både jura og ingeniør og læge og andet, og det tænker jeg, er et spørgsmål om at opklare, hvordan tingene hænger sammen, det er der ingenting galt i. Jeg synes kun, det er godt, de spørger, og ekstra i 7. klasse, da vi begynder at snakke de der uddannelsessystemer og strukturer, der er et slide, hvor der også står gym, fordi de skal se det.

Det har tidligere vist sig som en udfordring i vejledningen af elever i udskolingen at få information om uddannelsessystemet til at sætte sig som viden hos eleverne (Juul 2018). Her adskiller forløbene i Arbejds-pakke 1 sig altså ved bevidst at være tilrettelagt som praktiske og konkrete smagsprøver på fag, der ligger inden for de fire hovedområder på erhvervsuddannelserne. De fire forskellige forløb fungerer så eksemplificerende i forhold til diskussion omkring andre fag og brancher, og på den måde understøtter de bredere uddannelsesmæssige og jobmæssige samtaler med eleverne. Dette ligger som sagt centralt i det vejledningsteoretiske perspektiv fra karrierelæringen, som projektet tager udgangspunkt i. Formålet med projektet er da også at styrke elevernes valgkompetencer og deres viden om uddannelses- og jobveje. Og forhåbningen er, at dette kan være med til, at flere af eleverne i udskolingen får lyst til at vælge erhvervsuddannelserne. Dette er for så

vidt en dobbelt formålsbeskrivelse om både at styrke elevernes valgkompetencer, samtidig med at man gerne vil have, at denne styrkelse af elevernes valgkompetencer flytter flere elever over mod erhvervsuddannelserne. Og det er ikke givet, at disse to formål kan indfries samtidig. Men som en af lærerne herunder, der har været med i projektet, fortæller, kan det faktisk godt komme til at spille sammen:

Lærer: Der var mange fra den klasse, som havde denne her holdning, at der er kun én retning, og det er gymnasieretningen. Og ikke kendte så meget til hvad der ellers er at vælge imellem. Og hvordan det så er bygget rent strukturmæssigt. Og det var (anden lærer, red) rigtig god til at åbne op for elever, sådan: Der er de her retninger, som der ellers er, som I ikke kender, som er vigtige. Der har været positive tilbagemeldinger fra de her forskellige forløb, også i min klasse, men det, som vi også havde bemærket, det var, at der er kommet lidt mere afledt efterspørgsel på det her kontor-/handelsforløbet, med at der var mange, der spurgte ind til butiksdelen. Hvad det er så for en uddannelse

At få flere unge til at vælge erhvervsuddannelserne direkte efter grundskolen har været højt på den politiske dagsorden i flere år nu. Også i vejledningen fylder det meget, og mange af de unge har hørt os voksne forsøge at tale erhvervsuddannelser op, og eleverne ved godt, at vi gerne vil have, at de i højere grad vælger erhvervsuddannelserne. I forbindelse med sådanne vejledningsprojekter som "Faglært til fremtiden" er et udtryk for, kan der derfor være en risiko for, at det blot bliver endnu et tiltag, der har til formål at "stoppe erhvervsuddannelserne ned i halsen på eleverne". Her bliver det centralt at fastholde det bredere karrierelæringsperspektiv og balancere samtalerne omkring fagene og brancherne. Og som citatet med projektlederen fra før viste, handler denne balancegang blandt om at være bevidst om den vejledningsmæssige rammesætning af forløbet. Og så handler det om at give plads til at følge elevernes job- og uddannelsesrefleksioner, også selvom de går i andre retninger, end man som vejleder eller lærer har haft en målsætning om. Som evalueringen her, samt andre undersøgelser, peger på, så

er *kendskabet* til erhvervsuddannelserne en af de centrale udfordringer i forhold til elevernes valg af erhvervsuddannelserne. Og alene det, at der i disse konkrete forløb arbejdes med fag og brancher, der lægger sig inden for erhvervsuddannelsernes hovedområder, er med til at åbne elevernes øjne for andre uddannelsesveje, end de tidligere havde overvejet. Som citaterne ovenfor viser, kan dette bruges som dåseåbner for meningsfulde og motiverede brede samtaler med eleverne om uddannelser, erhvervsuddannelserne og fag, uden at det bliver formanende.

Men spørgsmålet er, hvad det er, der tilsyneladende virker ved forløbene. Vi har været lidt inde på, at forløbene er praktiske og konkrete, og i det følgende dykker vi lidt mere ned i, hvad dette vil sige.

Hvad virker? - Det konkrete sætter spor

En af udfordringerne med vejledning er, hvordan man kan få information til at blive til viden og erfaringer hos de unge. Her ser det ud til, at forløbene i Arbejdspakke 1 med de praktiske øvelser har potentiale til at sætte spor hos eleverne på en anden måde, end når eleverne modtager information om de forskellige uddannelser.

Forløbene i 6. klasse er her en konkret måde at arbejde med elevernes nysgerrighed og kendskab til forskellige fag og brancher. Den måde, forløbene er udviklet og gennemført på, giver anledning til at folde fage- og jobsene ud på en måde, som det måske kan være svært at gøre i en mere traditionel vejledning. Og som eleverne herunder fortæller, så kan denne anderledes, praktiske og konkrete måde at få vejledning om uddannelse og job på være både sjov og lærerig.

Pige 1 (7. klasse): Altså, det var mere spændende end bare én, der stod og plaprede løs om alt det erhvervsuddannelse. Så var det også sjovt, at man fik lov til at prøve det på en måde sådan. Og så lærte vi også mange ting om det.

Dreng (7. klasse): Ja. Vi skulle prøve sådan noget, hvor vi skulle være på hovedet og få vand i munden og alt muligt.

I: *Hvorfor skulle I det?*

Dreng: *Det ved jeg ikke, det var et eller andet med sygeplejerske.*

Pige 2: *Plejehjem.*

Pige 3: *Ja, hvor svært det er for dem at hjælpe de gamle. Man skal være meget blid mod dem, og man skal ikke være hård, og man skal fodre dem og børste tænder på dem.*

Forløbene er helt bevidst tilrettelagt sådan, at eleverne selv skal prøve kræfter med nogle af de praktiske opgaver, der hører faget til. I forløbet med tømrerfaget har eleverne fx selv prøvet at arbejde med træ og bygget et insekthotel, der skulle måles rigtigt ud. I forløbet med kokkefaget har eleverne fx prøvet at skære gulerødder ud og anrette dem i forskellige flotte opstillinger.

Og i forløbet med social- og sundhedsuddannelsen har eleverne prøvet forskellige arbejdsgange med hinanden, som hører faget til. Som samtalen med eleverne i 7. klasse herunder beskriver, så har de praktiske opgaver, de prøvede i dette forløb, virkelig sat spor hos dem:

Pige 1 (7. klasse): *Vi lavede lege om en, der hedder Pelle. Og så skulle man børste tænder på ham og give ham mad, altså, hvor man var to og to.*

Pige 2: *Jeg synes, det var lidt akavet.*

Pige 3: *Det var lidt grænseoverskridende.*

I: *Hvorfor?*

Pige 2: Stå og børste tænder på en person.

I: Gjorde I det?

Pige 1: Nej, det var med en pind.

I: Men det var grænseoverskridende, hvorfor var det det?

Pige 1: Du skal være meget tæt på en person, så ved man også, hvordan de har det, man skal være meget sådan tætte på de ældre, man skal jo også nogle gange med dem på toilettet, og man skal også være meget venlig mod dem, for de bliver hurtigt sure.

Pige 3: Og det er også ubehageligt ikke at kunne styre, for eksempel hvis man drak vand, så kunne man ikke styre, hvor meget der kom ned ad gangen, det er lidt ubehageligt.

Pige 4: Der var også det med SOSU, jeg kan godt forstå, det er grænseoverskridende, fordi man skal også skifte underbukser på dem, når de ikke kan klare sig selv. Bade dem og tørre dem på toilettet.

Pige 1: Ja, man skulle lade som om, at ens arm ikke virkede, og så skulle man prøve at få sin jakke af. Og så skulle man vide, hvordan de har det.

I: Hvad tænkte I om de der ting?

Dreng: Altså, det med jakken, det var sådan sjovt nok. Der blev man ved at grine og sådan noget, fordi man ikke kunne finde ud af det, men det der med at børste tænder, det var sådan lidt...

Pige 1: Det er lidt klamt.

I: Ja. Men I siger det der med grænseoverskridende næsten alle sammen, var det så nyt for jer at opdage, at det der job, det er noget, hvor man kommer rigtig tæt på mennesker og skal røre dem ind i deres mund og hjælpe dem med at tage underbukser på

og sådan noget?

Flere: Ja.

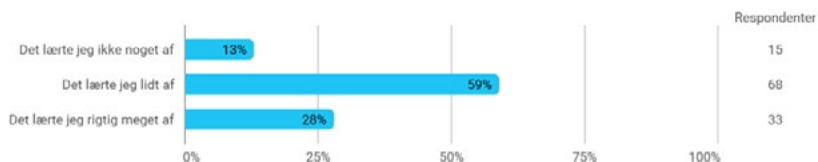
Pige 1: Ja, det gjorde vi ikke, med det skal de jo gøre, så det er meget sjovt at tænke på, at der er nogle mennesker, der gør det her for andre mennesker. Og det er meget sådan stort af dem.

Samtalen er eksemplarisk for, hvad denne form for undervisningsbaseret vejledning i 6. klasse tilrettelagt som smagsprøver på fag med indlagte praktiske øvelser i opgaver, der ligger inden for fagene, kan. For det første synes eleverne, at det var sjovt. Det er ikke uvæsentligt, fordi dette kan gøre vejledningsdialogen omkring fagene og indholdet i de forskellige uddannelser nemmere og mere udramatisk at tage med eleverne.

For det andet er det værd at hæfte sig ved, at eleverne fortæller meget indlevende om de oplevelser, de havde med øvelserne. De opdagede, hvad det betyder, at man kommer meget fysisk tæt på et andet menneske, når man eksempelvis skal hjælpe en ældre borger med at børste tænder. De erfarede på egen krop, hvilke udfordringer man kan have med at tage tøj på, hvis man eksempelvis ikke kan bruge sin ene arm. Dette minder om de empatiske indsigter i ældre menneskers hverdag og virkelighed, som er formålet med de dragter med fysiske begrænsninger, man har lavet forsøg med inden for social- og sundhedsuddannelserne. For eksempel beskriver eleverne ovenfor nærheden med et andet menneske som grænseoverskridende, fordi de selv har prøvet det i forløbet. Eleverne beskriver besværligheden med at tage en jakke på uden at bruge sin arm, fordi de selv har prøvet det. Denne type af konkrete erfaringer giver empati og forståelse for faget og har potentiale til at lægge rammen for en anden type af vejledningssamtale om social- og sundhedsuddannelsen, end hvis en vejleder havde fortalt om faget og givet information om uddannelsens indhold og varighed. Det er selvfølgelig ikke uvæsentligt, at man som vejleder informerer eleverne om uddannelsessystemet, men pointen her er, at netop fordi disse

vejledningsforløb er tilrettelagt på en konkret måde med praktiske øvelser, hvor eleverne selv får prøvet kræfter med opgaver og processer i fagene, sætter dette spor på en anden måde hos eleverne. Som det fremgår af tabel 2.14 herunder, er der da også en stor del af eleverne i spørgeskemaundersøgelsen, der angiver at, at "det lærte jeg lidt af" (59 %) eller "det lærte jeg rigtig meget af" (28 %) om af de praktiske øvelser:

Tabel 2.14: I det følgende vil vi gerne spørge dig, hvad du lærte af de forskellige elementer. - De praktiske øvelser? (elever 7. klasse)

Information om uddannelserne og deres varighed, indhold og de jobs, de peger hen imod, er væsentligt for vejledningen i udskolingen. Men disse vejledningssamtaler om uddannelsers varighed, indhold og de jobs, de peger hen mod, kan muligvis foregå på en vedkommende og meningsfuld måde for eleverne, når de kan tage udgangspunkt i praktiske erfaringer, eleverne selv har gjort sig med fagenes indhold eller arbejdsprocesser. Det er således en central indsigt for dette forsøgsarbejde med tidlig undervisningsbaseret vejledning helt ned i 6. klasse, at forløbet virker godt og sætter spor hos eleverne, fordi de er tilrettelagt konkret og med praktiske øvelser i processer og opgaver, der lægger sig inden for de fag, eleverne arbejder med i forløbet, hvilket også fremhæves af en af projektlederne:

Projektleder: Noget af det, der virkede godt, hvor det var let, altså, for eksempel fødevarer med kokken. Altså, det var lidt lettere at få fagligheden ind, fordi der var noget at vise om kniven og sådan. Og så havde vi ekstra, hvor kokken dukkede op til de

sidste madlavningstimer på skoleåret og gik rundt og trykkede i elevernes bøffer og sådan noget.

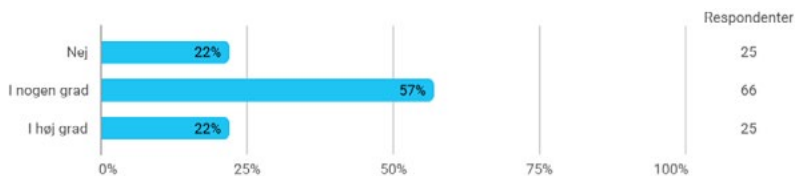
Pointen her er, at det altså ikke kun er bøfferne, kokken trykkede i. Der blev også sat aftryk i elevernes oplevelser og erfaringer med kokkefaget. Citatet herover understreger pointen fra før om, at det praktiske gør, at vejledningen og samtalen om fag, brancher og jobs kan tages på en anden måde med eleverne. Udfordringen med at gøre information om uddannelse til viden om uddannelse hos eleverne, som vi påpegede ovenfor, kan altså i nogen grad imødekommes ved at indlejre praktiske elementer i vejledningen. Det er i og for sig det, man allerede gør med fx brobygningsforløbene i udskolingen. Det særlige ved disse forløb er, at de rækker længere ned i grundskolens 6.-klasser, hvor der ikke er erhvervspraktik. Det er således centralt at være opmærksom på, at når vejledningsaktiviteter planlægges og gennemføres på dette tidspunkt i grundskolen, handler det i høj grad om at skabe erfaringer og oplevelser hos eleverne, der kan bygges videre på – og bro til – senere hen i elevernes grundskoleforløb. Men citatet peger også på en anden central pointe om, hvad der tilsyneladende virker godt i forhold til at åbne elevernes øjne og gøre dem nysgerrige på fag. Som en af vejlederne i projektet fortæller herunder, så handler det om rollemodeller og den personlige detalje.

Vejleder: Særligt nogle var gode til at brænde igennem, i forhold til hvordan de var som personer. Det var det, der var det allervigtigste ved videoerne. For eksempel det her forløb fra Borgerservice. Han var måske ikke den bedste formidler i mine øjne, men det, de så lagde mærke til, han sagde, man skulle være god til, det havde de overhovedet ikke glemt i 7. klasse. For der var det her med, at han havde nogle helt bestemte øjne, og han havde en helt bestemt måde at kigge på folk. Så det, de kunne huske om de her fagligheder, var ofte noget, der enten havde noget at gøre

med deres karaktertræk eller noget sådan helt personligt. Med kokken... der var en gruppe, hvor vi vendte det i 7. klasse: "Hvad var det vildeste ved kokken?" Det var, han glemte at holde sin ferie. For han tænkte på mad.

Rollemodeller er også et element senere hen i projektet "Faglært til fremtiden". Og rollemodeller er ikke et nyt tiltag i forhold til at skabe synlighed for erhvervsuddannelserne på relevante og meningsfulde måder for eleverne i grundskolen. For eksempel har Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling og Erhvervsskolernes ElevOrganisation (EEO) netop igangsat en kampagne med udgangspunkt i rollemodeller, "Vejen til en erhvervsuddannelse", med det formål at øge folkeskoleelevernes kendskab til og motivation for at søge en erhvervsuddannelse. Spørgsmålet er, hvad det er ved rollemodeller, der kan virke godt i forhold til at flytte unges faglige nysgerrighed og uddannelsesovervejelser. Det kan denne evaluering måske gøre os kloge på. Som citatet ovenfor fremhæver, kan en rollemodel på en meget indlevende og virkelighedsfuld måde give et personlig eksempel på det særlige ved et fag. *Han havde nogle helt bestemte øjne – han havde en bestemt måde at kigge på folk.* Dernæst handler det om den personlige detalje. For eksempel gjorde det, ifølge vejlederen ovenfor, stort indtryk på eleverne, at kokken var så opslugt af sit fag, at han havde glemt at holde ferie. Mennesker, der er gode til deres fag og brænder for dem, kan på den måde være rigtigt gode "eksempler" på faget for andre. De kan være med til at skabe en nysgerrighed og interesse for deres fag, netop fordi de brænder for det og repræsenterer faget på en personlig og spændende måde. Som det fremgår af tabel 2.15 herunder, angiver størstedelen af eleverne da også, at forløbene i arbejdsplanen 1 præsenterede de forskellige jobs på en spændende måde:

Tabel 2.15: Synes du, at undervisningen præsenterede de forskellige jobs på en spændende måde? (elever 7. klasse)

Der tegner sig således to centrale pointer at tage med fra evalueringen, i forhold til hvad der virker. For det første er det centralt, at de undervisningsbaserede vejledningsaktiviteter giver eleverne i 6. klasse mulighed for at gøre egne konkrete og praktiske erfaringer med opgaver og processer, der ligger inden for de fag, de arbejder med i forløbene. Dette er helt afgørende i forhold til at skabe oplevelser hos eleverne, der sætter spor, og som åbner for bredere vejledningssamtaler med eleverne, også om andre fag, interesser, uddannelser og jobs. For det andet er det centralt, at eleverne møder fagfolk fra de fag, der arbejdes med. Det kan både være i form af videoer, som det eksempelvis gjorde sig gældende med forløbet om kontorbranchen. Eller det kan være i form af en fagperson, der selv deltager i forløbet, som det eksempelvis gjorde sig gældende i kokkeforløbet. Dette giver mulighed for at udnytte nogle af de potentialer, der ligger i at arbejde med rollemodeller i forhold til at skabe motivation og nysgerrighed hos eleverne for andre fag, end de måske kender til på forhånd.

Inden vi kigger nærmere på, hvad evalueringen peger på i relation til synet på eleverne og de vejledningsrelationer, sådanne projektet åbner for, skal vi kort opholde os ved timingen i at tilrettelægge undervisningsbaseret vejledning i 6. klasse. Dette er ikke uvæsentligt, fordi det traditionelt set først er senere, eleverne møder UU-vejledere og vejledning i koncentreret form. Så spørgsmålet er, om timingen for sådanne aktiviteter i 6. klasse er god, eller om det for tidligt kan introducere nogle uddannelsesovervejelser, der kan virke stressende for eleverne i 6. klasse.

Timing af tidlig undervisningsbaseret vejledning

I forhold til timingen af forløbene i Arbejdspakke 1 i 6. klasse, synes eleverne som udgangspunkt, at det passer dem godt på det tidspunkt, og at det faktisk kan betyde, at de får større mulighed for at forfølge sine faglige interesser senere hen og ikke vælger noget, blot fordi man ikke har tilstrækkeligt kendskab til, hvilke muligheder og uddannelser der er, som en af eleverne i 7. klasse fortæller her:

Pige (7. klasse): Det giver god mening, at man introducerer unge i vores alder til de ting, fordi hellere for tidligt end for sent. Fordi hvis det er for sent, så kan du kun få en uddannelse, som du måske ikke ønskede. Du har stadig rigtig mange muligheder, og så kan du beslutte dig nu, og så kan du få det, som du kunne tænke dig.

Som eleven her reflekterer over, vil hun gerne have sådanne vejledningsaktiviteter tidligt, så hendes kendskab til uddannelser øges, og hun får større mulighed for at vælge noget, hun kunne tænke sig. Dette er interessant i lyset af, at mange unge ikke har så stort kendskab til erhvervsuddannelserne som til de gymnasiale uddannelser. Det, som eleven her peger på, er et ønske om at kunne forfølge sine interesser, og der er et bredt kendskab til uddannelser nødvendigt, så man med elevens ord *ikke "kun får en uddannelse, du måske ikke ønskede."*

En bekymring i forhold til at arbejde med undervisningsbaserede vejledningsaktiviteter i 6. klasse kunne dog gå på, om det sætter nogle processer i gang hos eleverne, som måske kan virke stressende. Her tegner evalueringen et både-/og-billede. Der er elever, som fortæller, at de allerede inden 6. klasse gjorde sig overvejelser om, hvad de vil uddanne sig til. Samtidig er der elever, der fortæller, at de ikke tænkte så meget over det, men at forløbet i 6. klasse har sat gang i disse uddannelsesovervejelser:

Pige (7. klasse): *Altså, i min klasse der tænkte vi ikke så meget over det før forløbet, men efter forløbet så tænkte vi mere over, at man vil jo gerne være det, som man vil være, og så må man hellere tage sig sammen nu og begynde at lave mere i timerne (...) Der var nogle fra min klasse også, der var sådan: "Wow. Skal vi allerede begynde på det?" Det var sådan meget overraskende og overvældende at tænke på sådan en stor ting allerede nu.*

Spørgsmålet omkring timing er ikke enkelt at afklare, og der er givetvis også stor forskel på eleverne i 6. klasse, i forhold til om de har gjort sig overvejelser om uddannelse og job eller ej. Og for nogle unge kan det potentielt set opleves stressende at skulle i gang med disse overvejelser i 6. klasse. Som læreren herunder også påpeger, kan det desuden bidrage til at øge valgforvirringen hos nogle af unge, hvis man for tidligt åbner op for snakke om de mange forskellige ungdomsuddannelser, man har mulighed for at vælge:

Lærer: *For mange af dem har det været forvirrende nok med, at der er så mange retninger, man skal tage stilling til. Og hvor er det, jeg hører til? Hvad er jeg for et menneske? Hvilken retning læner jeg mig mest op til? Sådan som jeg kender mine elever, så har der været nogle, som også har været forvirrede over de her forskellige retninger.*

I: *Efter det her forløb?*

Lærer: *Efter forløbet. Og selvom vi har været meget opmærksomme på at gøre det klart: Det er sådan, det er opbygget, og det her har I at vælge imellem. Børn er jo forskellige, nogle kan gennemskue strukturen, nogle kan gennemskue mulighederne, men nogle bliver også forvirrede af: Nå, jeg havde ellers kun det her i hovedet, nu har jeg også det her at vælge imellem, jeg har måske kun*

et eller to år til at komme med et ønske om, hvad det er, jeg gerne vil-agtigt.

Eleverne i 6. klasse er forskellige, og det skal der være plads til. I det lys er det væsentligt, at forløbene i Arbejdspakke 1 netop ikke er lagt op som deciderede valgforsløb, der har til formål at ende ud i, at eleverne vælger en uddannelsesretning. Men netop – i et karrierelæringsperspektiv – betoner, at det handler om at arbejde med faglig nysgerrighed og faglige interesser, samt kendskab til fag og brancher. På den måde er det egentlig ikke så relevant, om et forløb eller et fag falder uden for elevernes interesser i forhold til eget fremtidsperspektiv, fordi forløbet i sig selv giver anledning til at åbne for refleksion om fag, interesser og faglig nysgerrighed. Men i lyset af lærerens opmærksomhed på, at nogle unge i 6. klasse måske bliver mere forvirrede over at få åbnet øjnene for flere muligheder, er det meget væsentligt, hvordan man som vejleder og lærere rammesætter disse undervisningsbaserede vejledningsaktiviteter i 6. og 7. klasse.

I den forbindelse er det heller ikke uvæsentligt, at forløbet i Arbejdspakke 1 er tilrettelagt som introduktioner i 6. klasse og opfølgninger i 7. klasse, hvor der bliver lejlighed til at reaktivere nogle af de oplevelser, eleverne fik i 6. klasse. Det vil sige, at det synes væsentligt at være opmærksom på ikke at bidrage til øget valgpanik hos eleverne allerede i 6. klasse med forløb af denne type, men netop betone det processuelle sammenhængende med aktiviteter næste år, samt at det ikke handler om valg af uddannelse i 6. klasse.

Synet på egne evner

Forløbene i Arbejdspakke 1 har blandet indibåret, at eleverne skulle løse forskellige praktiske opgaver som for eksempel at bygge et insekthotel i træ eller skære gulerødder og lave opstillinger på en tallerken. Disse praktiske og konkrete opgaver kræver blandt andet fingerfærdighed, koordination og rumlig fornemmelse. Det har betydet, at nogle elever, som måske har lidt svært ved den måde, mange af fagene i

skolen praktiseres på, har blomstret og fundet ud af, at de var gode til eksempelvis at arbejde med træ og lave en konstruktion ud fra en model, eller at de var gode til at finde på kreative måder at anrette gulerødder på en tallerken på. Dette kan for det første helt konkret betyde, at eleverne får lyst til skole og læring og fagene i skolen, fordi de finder ud af, at der er noget, de er gode til, som en af projektlederne forklarer her:

Projektleder: De klasser, jeg har været inde i, der har jeg faktisk tænkt, at der var netop potentiale for nogle af dem, som havde det lidt svært med bøgerne. Både for at lære noget fagligt, der passer til skolen, men også for at se, okay, der er altså andre muligheder, selvom jeg ikke lige acer den i dansk og matematik og engelsk. Både i det der med insekthotellerne. Hvor det faglige også gav mening. Og nogle i køkkenet som stod og brillerede for vildt med noget kreativitet. Jeg så en, der stod: "Jeg kan ikke noget, jeg kan ikke noget." Og så lidt efter så har han prøvet at skære en terning af en gulerod og lignede bare, han havde vundet en million. Der var en, som jeg tænkte, han kunne dårligt sidde på stolen, men han var super god at have i køkkenet. Han var i den klasse, hvor kokken efterfølgende dukkede op og trykkede i bøfferne og blandede ting og sager, gav dem lov til at smage. Så ville han altså gerne være kok.

Så én ting handler om, at eleverne "opdager", at de kan fag, læring og skole. Og det i sig selv kan give blod på tanden i forhold til deres skolegang og perspektiverne videre frem. På den måde kan forløbene også have den konkrete effekt, at nogle af eleverne pludselig får en retning for deres faglige interesser, fordi de stifter bekendtskab med en fagperson, der, som vi har været inde på tidligere, kommer til at fungere som en rollemodel for dem som kokken ovenfor. Dette understreger igen, at forløbene måske i mindre grad handler om valgafklaring og i højere grad om at opdage, ordne og gøre erfaringer med forskellige fag og jobs. Nogle gange kan det så føre til en reel motivation for faget, men i et bredere perspektiv kan disse erfaringer bringes i spil i mere generelle

refleksionssamtaler med eleverne omkring fag, job og uddannelsesinteresser.

Synet på eleverne

En anden ting handler om synet på eleverne, som lærere og vejledere har og får via elevernes deltagelse i forløbene. Når nogle af eleverne, som måske ikke er den i dansk, men lige pludselig ligner en, der har vundet en million, fordi man kan noget med en kniv og en gulerod, som projektlederen ovenfor beskriver, så betyder det ikke kun noget for elevenes fornemmelse for egne evner. Det kan også betyde, at de deltagende vejledere, og måske særligt lærerne, får lejlighed til at se deres elever på en anden måde. I forløbene bliver der nemlig skabt nogle andre læringsrum og nogle andre måder at arbejde på, som har potentiale til at understøtte kompetencer hos nogle af eleverne, som måske i den daglige undervisning har svært ved at finde udtryk eller blive sat i spil:

Lærer: Jeg har en pige i min klasse, hvor jeg tænker, hun er meget, meget udfordret i de boglige fag, og til gengæld er hun super ferm i et køkken. Og hvis der nu havde været et forløb, der havde handlet om noget med frisører, så er jeg næsten sikker på, hun også ville have fået en kæmpe aha-oplevelse i sådan et forløb. Vi har lige haft sådan en musical-uge, der var hun på sådan noget make-up-hold, og hun fyrede den bare af. Og det var også en øjenåbner for nogle af os lærere at se, at der er faktisk noget, hun er god til, på en måde, som jeg, som hendes dansk- og engelsklærer, jo ikke normalt får lov til at se.

Det ligger jo ikke som sådan i formålet med dette projekt at arbejde med synet på eleverne. Men når de konkrete og praktiske forløb i Arbejdspakke 1 på den måde har potentiale til at åbne for forskellige elevers forskellige faglige evner og interesser, har det ikke kun, som vi har været inde på, potentiale til at åbne for andre typer af samtaler med eleverne om uddannelse, job og fremtidsperspektiver. Det har også en

væsentlig bonuseffekt, forstået på den måde, at de deltagende vejledere, og særligt lærerne, får lejlighed til at se deres elever på nye måder. Og det kan, som læreren i citatet ovenfor beskriver det, være en øjenåbner for lærerne. Den overordnede pointe at tage med fra dette handler om, at forløbene i Arbejdspakke 1 er et eksempel på, hvad det kan gøre ved læringsrummet at inddrage en variation af måder at arbejde og lære på. Denne variation giver flere tangenter at spille på – både for lærerne, men også for eleverne – der bliver simpelthen åbnet for flere veje til læring og faglig udvikling. Det betyder ikke, at man som lærer skal tilrettelægge alle aktiviteter med praktiske og konkrete øvelser; så vil der givetvis være nogle af eleverne, der ikke kan finde sig til rette. Men pointen er at have opmærksomhed på at skabe flere veje til læring ved at inddrage forskellige måder at arbejde og tilrettelægge faglige forløb på.

Vejledningsrelationen med eleverne

Traditionelt set møder eleverne først for alvor deres vejleder i 8. klasse, men det særlige ved disse forløb i Arbejdspakke 1 er, at vejlederne er involverede i den undervisningsbaserede vejledning allerede fra 6. klasse. Spørgsmålet er, hvad det har haft af betydning for relationen mellem eleverne og vejlederne.

Som vejlederen herunder peger på, har det blandt andet haft den afledte effekt, at vejlederne tidligere er blevet synlige for eleverne som en ressource, de kan gå til:

Vejleder: Man kan sige, en af effekterne, og det er jo ikke i forhold til de forløb, men det er, at de har opdaget, vi eksisterer, de har opdaget, at UU findes. Så vi har fået flere henvendelser fra de børn, som går i 7. klasse, end vi har fået før. Vi har også et par stykker, som er i praktik, fordi de har fundet ud af, det kan man også godt i 7. klasse.

Vejlederen her fremhæver altså, at hun oplever, at en af effekterne

ved forløbene er, at eleverne har "opdaget", at vejlederne eksisterer. Hun oplever at have fået flere henvendelser fra 7.-klasses elever, end hun plejer, og at det også har betydet, at nogle af eleverne har udnyttet muligheden for at komme i praktik i 7. klasse som følge af denne kontakt. Vejlederne er en ressource, som eleverne i de ældste klasser kan trække på, men for mange elever bliver denne ressource først for alvor en del af bevidstheden i 8. klasse, når den første Uddannelsesparathedsvurdering foreligger. En anden væsentlig, afledt effekt ved at tilrettelægge undervisningsbaseret vejledning i 6. og 7. klasse er altså, at vejlederne bliver synlige for eleverne tidligere. Dermed er der potentiale til, at vejledningsrelationen styrkes, netop fordi vejlederne og eleverne på den måde får mulighed for at "tyvstarte" på deres relation, som vejlederen herunder formulerer det:

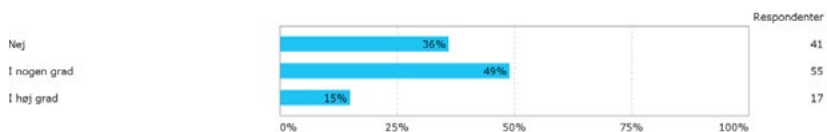
Vejleder: Så man fik jo en tyvstart på en relation til nogle, som man måske skal hjælpe med at vælge uddannelse i løbet af 9. klasse. Og derudover, det, jeg meget oplevede, når jeg har været inde med forløbene, det var: "Hvornår ser vi dig igen? Hvad er det næste, vi skal?" Så nysgerrigheden er vakt på uddannelsesvejledningen, sådan i et større perspektiv: "Prøv at fortælle noget mere om, hvad man skal, når man kommer i 8." Sådan hele det her nysgerrighed på systemet og ens muligheder. Det virker som om, det var en positiv afledt effekt af det her projekt.

Eleverne og deres forældre

Som et sidste tema under Arbejdspakke 1 skal vi kort berøre elevernes forældre og den rolle, de har og kan spille i relation elevernes uddannelsesovervejelser. Evalueringen peger nemlig på, at der er en selvstændig pointe omkring eleverne i grundskolen i de ældste klasser allerede fra 6. klasse og frem, der handler om forældrenes rolle i elevernes valgfklaringsprocesser og perspektiver på uddannelse og fremtid.

Som det fremgår af tabel 2.16 herunder, angiver en stor del af eleverne, at de taler med deres forældre om forløbet:

Tabel 2.16: Har du talt med dine forældre om undervisningen? (elever 7. klasse)

Og som det fremgår af citatet herunder, fortæller eleverne om høje forventninger hjemmefra i forhold til at forfølge videreuddannelse.

I: *Hvad med jeres forældre i det her spil, er de begyndt at snakke uddannelse med jer?*

Dreng 1 (7. klasse): *Ja, det er min far. Han har sagt, at nu skal du snart vælge, hvad du gerne vil være.*

I: *Og har han været inde og snakke med dig om, hvad du interesserer dig for? Eller hvor dine faglige styrker er henne?*

Dreng 1: *Nej, nej. Jo, faglige styrker.*

Dreng 2: *Min mor siger også nogle gange, at der er ikke så lang tid til, at jeg skal vælge.*

Dreng (7. klasse): *Min far og mor har hele tiden spurgt mig, hvad jeg gerne vil være, når jeg bliver stor. Og min mormor bliver ved med at holde mig i ørerne og sige: "Du skal være læge, du skal være læge".*

For eleverne i 8., 9. og 10. klasse fylder valget af ungdomsuddannelse meget, og rigtig mange oplever valget som enormt betydende for deres fremtid, og mange elever fortæller, at de oplever både pres og stress i valgprocessen frem mod overgangen til ungdomsuddannelserne. Dette tager for alvor fart i 8. klasse, hvor den første vejledende uddannelsesparathedsvurdering foretages. Men det særlige ved de undervisningsbaserede vejledningsforløb i dette projekt er, at de griber ned i 6. og 7. klasse. De vejledere og lærere, der har været med til at udvikle og gennemføre forløbene, har bevidst arbejdet inden for en karrierelæringsramme, hvor fokus som sagt er på processer, faglig nysgerrighed og faglige interesser og ikke på selve valget som enkeltstående begivenhed. I det lys giver ovennævnte måske anledning til at være opmærksom på elevernes forældre. Spørgsmålet er, om der også kan være en væsentlig vejledningsmæssig opgave i at involvere elevernes forældre i disse karrierelæringsprocesser, som eleverne inddrages i sådanne forløb. Noget kunne tyde på, at forældrene også har brug for viden og kendskab til ungdomsuddannelsessystemets mangfoldighed for at kunne være gode, kvalificerede, interessefokuserede og nuancerede samtalepartnere for deres børn, når det handler om uddannelse og job-veje efter grundskolen.

I tredje arbejdsplanke "Veje til forældre": er forældrene netop omdrejningspunktet. Det ligger dog uden for nærværende evaluering, at undersøge virkningen af denne arbejdsplanke. I næste afsnit skal vi kigge nærmere på arbejdsplanke 2, der handler om målrettet erhvervspraktik i 8. klasse.

Kapitel 3: Arbejdspakke 2 – Flere veje til praktik

”Flere veje til praktik” er produktet af Arbejdspakke 2 i projektet ”Faglært til fremtiden”. Denne arbejdspakke har som indsatsområde at styrke erhvervspraktikken i folkeskolen og give de unge direkte erfaring med arbejdslivet. ”Flere veje til praktik” rummer fem eksemplariske modeller for afviklingen af erhvervspraktik i 8. klasse. De fem modeller beskrives kortfattet nedenfor, og først gennemgås erhvervspraktikkens pointer på tværs af modellerne.

Som titlen angiver, er der flere veje til praktik, og derfor kan praktikforløbet sammensættes på flere forskellige måder. Den enkelte skole kan vælge at videreudvikle det praktikforløb, som passer til den lokale kontekst for på denne måde at skabe det bedste forløb for eleverne. Det overordnede formål med forløbet er dog, at så mange unge som muligt skal tilbydes en praktikplads, samtidig med at arbejdet med praktikken skal kvalificeres og målrettes den enkelte elevs behov. Erhvervspraktikken kan godt forberedes kollektivt, men den bør målrettes individuelt. Eleverne har nemlig forskellige mål for praktikken. Nogle ønsker at blive afklarede i forhold til en specifik branche eller et specifikt erhverv, andre elever har som mål at få et fritidsjob, andre igen har behov for personlig eller social udvikling i relation til deres uddannelsesparathed.

På tværs af modellerne er der en fælles konsensus om, at et godt forløb for erhvervspraktik er bygget op med aktiviteter før, under og efter praktikken. Vi vil i det følgende dykke ned i udvalgte konkrete aktiviteter, der anvendes.

FØR

De forberedende aktiviteter er den kategori af delaktiviteter, der er flest af. Vi vil herunder beskrive to eksemplificerende aktiviteter, som tydeliggør en del af forberedelsen til praktik.

En aktivitet kan bestå af at være på *virksomhedsbesøg*. Formålet med et virksomhedsbesøg er at udfordre de unge i deres

uddannelsespræferencer, inden de skal ud i praktik, og efterfølgende opdatere deres foreløbige uddannelsesvalg. Forinden besøget har de unge opbygget deres viden om, hvilke jobs man vil møde i den pågældende virksomhed. De unge gøres på denne måde mere nysgerrige ved at gå på opdagelse i, hvilke erhverv virksomheden kan gemme på.

En anden måde at involvere de unge og forberede dem på det forestående valg af praktik er med udgangspunkt i deres eget *netværk*. Formålet med øvelsen er at give de unge en forståelse for, hvad et netværk er og samtidig reflektere over et valg af praktik. Aktiviteten tager udgangspunkt i den unges egen familie og nære netværk, som også kan være fodboldtræneren eller venindens familie eller netværk. Meningen er ikke, at den unge nødvendigvis skal i praktik i sit netværk, men at de unge, ud fra det kendskab de har til job og uddannelse i deres netværk, skal træne deres fantasi og valgkompetencer.

Som ovenstående illustrerer, er aktiviteterne før erhvervspraktikken med til at skabe fokus og dermed målrette praktikken for den enkelte unge, så den bliver meningsfuld og læringsrig.

UNDER

Under praktikken er kunsten at få aktiviteterne til at forstyrre den unges praktik på en konstruktiv måde, der kan bidrage til oplevelsen og refleksionen om oplevelsen. Det kan gøres på forskellige måder. En måde kan være videodagbog som et koncept, hvor den unge optager sig selv og de arbejdsopgaver, der udføres. En anden måde er *digital sparring*, hvor de unge har til opgave at lægge digitale opslag op, som læreren efterfølgende kan kommentere på. Et *personligt besøg* på praktikstedet af enten vejleder eller lærer kan være en tredje måde. Her får vejlederen eller læreren mulighed for at arbejde på den personlige relation til både den unge og virksomheden. Besøget kan være meget betydningsfuldt, fordi det sker uden for skolen. Derfor kan det også give anledning til at se den unge i en anden kontekst, hvilket kan være essentielt i relation til arbejdet med uddannelsesparathedsvurderingerne.

EFTER

Det er vigtigt at ofre kræfter på tiden efter praktikken. For mange af de unge har det været en stor oplevelse at være uden for skolen i skoletiden, og de har derfor behov for at dele deres oplevelser med

kammeraterne. Refleksionerne om praktikken kan give den unge mulighed for at sætte ord på, hvad der var godt eller mindre godt. Det er vigtigt, at lærer og vejleder hjælper eleven væk fra sætningen "det er ikke noget for mig". Det kan godt være, at "det" ikke var noget for den enkelte unge, men her er kunsten at hjælpe til en forståelse af, hvad det er, der ikke var "mig". Den unge har muligvis lært noget mere centralt om, hvad der gjorde, "at det ikke var mig", men har ikke fået italesat denne læring, så de kan anvende den, når fremtidige valg skal træffes. Derfor er aktiviteterne efter erhvervspraktikken afgørende for elevens udbytte af – og refleksion om – praktikken.

En dominerende aktivitet efter praktikken er endvidere at *fremlægge* for klassen. Værdien i at fremlægge for klassen er blandt andet at finde i forberedelsen til fremlæggelsen. Forberedelsen giver anledning til, at den unge gennemgår praktikken én gang til, og i retrospekt ser oplevelserne med nye øjne.

Fem modeller for erhvervspraktik

"Flere veje til praktik" rummer fem eksemplariske forløb for afviklingen af erhvervspraktik. De fem modeller er udviklet i et samarbejde mellem UU Center Syd, UU Vallensbæk og UU Vestegnen. Hver model indeholder en detaljeret beskrivelse: Det lokale perspektiv, overblik, indhold, de respektive aktørers opgaver før, under og efter, samt lokale anbefalinger, udfordringer og håb. I det følgende beskrives de fem modeller kort med fokus på at fremhæve det særlige ved den konkrete model.

Model Vallensbæk

Vallensbæk skiller sig særligt ud på tre punkter:

- Stærk lokal forankring i kommunen
- Erhvervspraktikken er gjort obligatorisk på 8. klassetrin
- Fleksibel struktur

Den lokale forankring betyder, at UU Vallensbæk er organiseret direkte

i kommunen under Center for Børn og Unge og dermed indgår i et tæt lokalpolitisk samarbejde. Den lokale struktur, hvor erhvervspraktikken er forankret kommunalt, bidrager til at understrege, hvor højt prioriteret praktikken er på skolen. Det leder videre til den fleksible struktur, hvor de unge selv er med til at vælge, hvilken uge i løbet af skoleåret de skal i praktik. Det understreger Vallensbæks primære formål om at sætte de unge og deres individuelle proces i fokus, fordi eleverne får mulighed for at gennemføre praktikperioden efter deres egen proces. Nogle unge ved, hvad de vil prøve og er klar til at gå hurtigt i gang, så de eventuelt kan nå flere praktikker i løbet af skoleåret. Andre unge er derimod et andet sted i deres proces, hvor de har brug for længere tid til at forberede sig.

Model Strandgårdsskolen

Strandgårdsskolen har anlagt et socialiseringsperspektiv på erhvervspraktikken. Med socialisering menes, at de unge skal knække koden til, hvordan man kommunikerer og opfører sig i verden uden for skolen. Strandgårdsskolen oplevede, at flere unge gerne ville have et fritidsjob, men ikke vidste hvordan de tog kontakt til erhvervslivet. Derfor valgte de at give opmærksomhed til forberedelserne for på denne måde at give den unge indsigt i, hvordan man søger et job, hvad en kompetence er, og hvordan man kommunikerer i en voksenverden. Den lange forberedelsestid bruges også på, at de unge selv skal tage ejerskab over deres praktik. Den unge skal selv tage kontakt til praktikstederne, og de unge trænes i at stille spørgsmål og forberede et interview med deres praktikvært.

Særligt for modellen er det også, at de unge har som bunden opgave at lave en videodagbog. Til dette formål er der blevet oprettet en lukket kanal på Skoletube, hvor eleverne løbende kan lægge billeder og filmklip op.

Model Brøndby Strand

Denne model har særligt fokus på koblingen mellem uddannelsesparathedsvurdering og erhvervspraktik. Formålet er at kvalificere de unges foreløbige uddannelsesvalg op til parathedsvurderingen i 8. klasse og efterfølgende at kvalificere revurderingen i slutningen af 8. klasse. Det

betyder derfor, at udgangspunktet i erhvervspraktikken er, at de unge arbejder på at komme i praktik indenfor en branche, der repræsenterer deres foreløbige uddannelsesvalg.

Model Vestegnen

Vestegnen har et målrettet fokus på karrierelæring i forbindelse med erhvervspraktik. I denne proces har de bestræbt sig på at indtænke forældre og praktikværter. Forældrene spiller en aktiv rolle både før, under og efter praktikken. De indføres i tankerne bag karrierelæring ved et forældremøde, hvor de får udleveret forskelligt materiale og inspiration til at understøtte karrierelæring i hjemmet. Ligeledes indføres praktikværten i tankerne om karrierelæring. Vestegnen har forfattet et brev til praktikværten, hvor de dels afstemmer forventningerne om den forestående praktik, og dels gør praktikværten opmærksom på de steder, han eller hun kan understøtte og bidrage til den unges læring. Det samlede tiltag skal bidrage til den unges individuelle karrierelæringsproces.

Model Vejlebro

Denne model eksperimenterer med anvendelsen af erhvervspraktik, som er en del af vejledningsplanen. For de ikke uddannelsesparate unge sættes der fokus på at styrke sociale og personlige kompetencer, og for de uddannelsesparate udfordres uddannelsesvalget. På Vejlebro skolen har der været særligt fokus på at nuancere de unges viden om muligheder inden for erhvervsuddannelser. Derfor har der i forberedelsen været indlagt besøg på en byggeplads, samt et besøg af rollemodeller.

Der har yderligere været et ønske om at fastholde en tydelig rød tråd mellem erhvervspraktikken og uddannelsesparathedsvurderingen. Efter endt praktik bliver de unge derfor bedt om at opdatere deres foreløbige uddannelsesvalg på baggrund af de erfaringer, de har gjort sig i løbet af praktikken. På denne måde får de unge også mulighed for at træne deres valgkompetencer og for at opdage, hvordan erfaringer fra en bestemt kontekst kan påvirke et valg. Yderligere prioriterer skolen, at alle unge får besøg af en vejleder eller lærer under deres praktikperiode. Besøget bidrager til vejleders og lærers revurderinger af den unges uddannelsesparathed.

Der kan læses mere om de fem modeller og deres særlige styrker og foki her: <https://lohovedstaden.dk/Fagl%C3%A6rt-til-fremtiden/Materi-aler/M%C3%A5Irettet-erhvervspraktik-i-udskolingen>

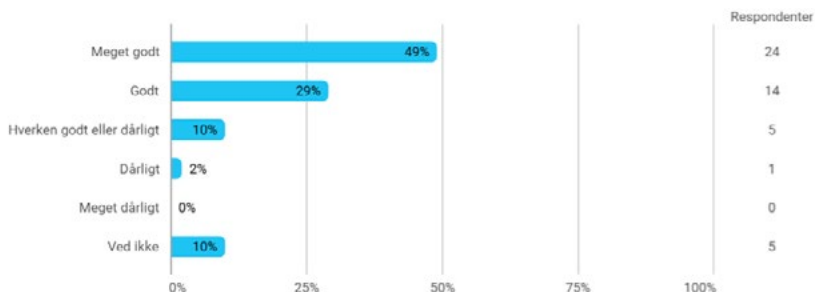
I det følgende vil resultaterne af evalueringen af Arbejdspakke 2 blive fremlagt. I første afsnit fremlægges resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne i 8. klasse, efter de har været i erhvervspraktik. Disse resultater uddybes og nuanceres efterfølgende på baggrund af interviewundersøgelsen blandt eleverne og de involverede fagprofessionelle.

Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om erhvervspraktik blandt elever i 8. klasse

Arbejdspakke 1 har som sagt til formål, at give eleverne indblik i – og kendskab til – ungdomsuddannelseslandskabet med særligt fokus på erhvervsuddannelserne. Den indsigt og det kendskab, eleverne har opbygget i Arbejdspakke 1 i 6. og 7. klasse, bygges der videre på i Arbejdspakke 2 i 8. klasse. I Arbejdspakke 2 har eleverne mulighed for at komme i erhvervspraktik i en uge i en virksomhed eller organisation. På den måde er forløbet i Arbejdspakke 2 tilrettelagt som en måde at forberede de unge på at skulle ud af klasselokalerne og prøve kræfter med et autentisk arbejdsliv. Forløbene i Arbejdspakke 1 og 2 kan gennemføres uafhængigt af hinanden, men der er indtænkt en sammenhæng mellem dem og elevernes progression henover forskellige klassetrin. Eleverne, der har deltaget i forløbet i Arbejdspakke 2, har besvaret et kort spørgeskema efter forløbet. Der er blandt andet blevet spurgt til elevernes oplevelser af at være i erhvervspraktik, og hvad de har fået ud af det.

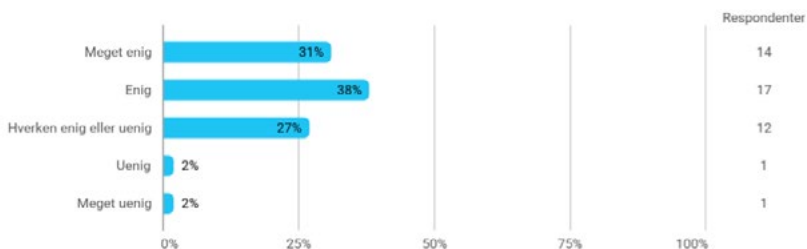
Som det fremgår af tabel 3.1 herunder, angiver størstedelen af eleverne, at de oplevede det som "meget godt" (49 %) eller "godt" (29 %), at skulle deltage i erhvervspraktik.

Tabel 3.1: Hvordan oplevede du det, at man skulle deltage i en erhvervspraktik? (elever 8. klasse)

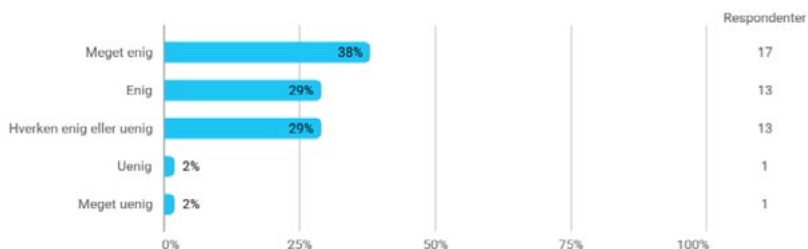

Denne overordnede oplevelse hos eleverne er særdeles positiv og peger på, at eleverne i 8. klasse er klar til at prøve kræfter med arbejdslivet i en erhvervspraktik. Spørgsmålet er, hvad det er, eleverne oplever som godt ved at have været i erhvervspraktik. Der er givetvis en variation af forhold, der gør sig gældende, men som det fremgår af tabel 3.2 – 3.4 herunder, handler det i elevernes optik blandt andet om læring, og om at de oplever at blive klogere på egne interesser og styrker:

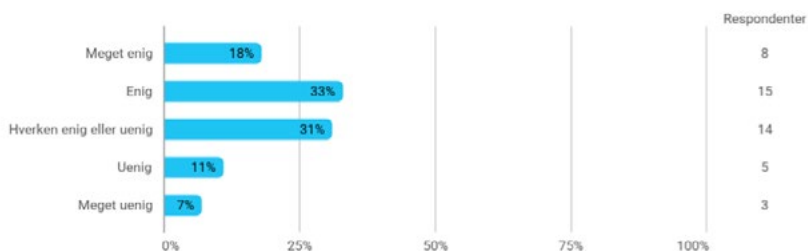
Tabel 3.2: Jeg er blevet klogere på, hvad jeg interesserer mig for. (elever 8. klasse)

Tabel 3.3: Jeg er blevet klogere på, hvad jeg er god til. (elever 8. klasse)

Tabel 3.4: Jeg har opdaget nye jobs. (elever 8. klasse)

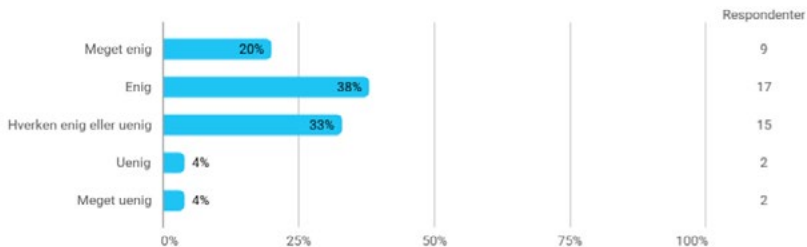
69 procent af eleverne er således "enig" eller "meget enig" i, at erhvervspraktik har gjort dem klogere på, hvad de interesserer sig for, og 67 procent er "enig" eller "meget enig" i, at de er blevet klogere på, hvad de er gode til. Lidt færre - 51 procent - er "enig" eller "meget enig" i, at erhvervspraktikken har ledt til, at de har opdaget nye jobs. Det sidste er måske ikke så overraskende, i lyset af at mange af eleverne har trukket på deres forældre (45 %) eller andre i familien (27 %) for at finde en erhvervspraktikplads.

Der kan være flere formål med erhvervspraktikken, der både kan handle om at få indsigt i en bestemt branche eller et bestemt job, få mulighed for at få et fritidsjob eller mere generelt at udvikle sig personligt eller socialt. Ovennævnte peger på, at erhvervspraktik har gode potentialer i forhold til at hjælpe eleverne til at finde ud af, hvad de interesserer

sig for. Der ligger altså et fagligt eller branchemæssigt afklaringspotentiale i, at eleverne kan komme i praktik. Samtidig peger ovennævnte på, at erhvervspraktikken kan have potentialer i forhold til at gøre eleverne klogere på egne styrker. Det kan hænge sammen med, at eleverne "opdager", at der er noget, de er gode til, og at dette kan finde plads på arbejdsmarkedet. Det vender vi tilbage til i næste afsnit, hvor vi dykker mere ned i elevernes fortællinger om deres deltagelse i erhvervspraktikken.

Som det fremgår af tabel 3.5 herunder, ser det også ud til, at elevernes deltagelse i erhvervspraktik har et vist afklaringspotentiale, i forhold til at eleverne finder ud af, hvad de kunne tænke sig at blive bedre til:

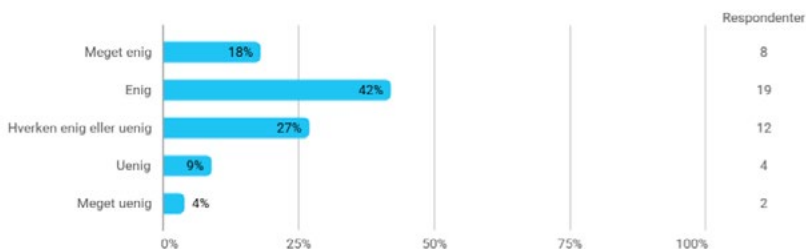
Tabel 3.5: Jeg er blevet klogere på, hvad jeg kunne tænke mig at blive bedre til. (elever 8. klasse)

Det overordnede formål med projektet "Faglært til fremtiden" er som sagt todelt. For det første er formålet at styrke elevernes valgkompetencer, deres faglige nysgerrighed og deres overvejelser om faglige interesser og veje frem i uddannelse og job. Og for det andet er formålet med projektet, at flere elever i 9. og 10. klasse får lyst til at vælge en erhvervsuddannelse. Ovennævnte tabeller peger på, at projektet, og i dette tilfælde erhvervspraktikdelen, lægger gode rammer for at styrke og udbrede elevernes faglige nysgerrighed og interesser, og således kan det samlet set styrke elevernes valgkompetencer. Håbet er som sagt, at dette "flytter" nogle af eleverne mod erhvervsuddannelserne. Det er stadig et åbent spørgsmål, hvad de elever, der har deltaget i disse forløb i 6., 7. og 8. klasse vælger som ungdomsuddannelser, men som det

fremgår af tabel 3.6 herunder, har forløbet under alle omstændigheder gjort nogle af eleverne klogere på, hvad man kan blive med en erhvervsuddannelse:

Tabel 3.6: Jeg er blevet klogere på, hvad man kan blive med en erhvervsuddannelse. (elever 8. klasse)

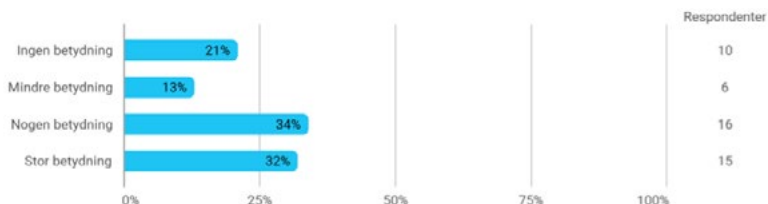

Som vi har været inde på tidligere, er manglende kendskab til erhvervsuddannelserne en medvirkende faktor til, at mange unge vælger de gymnasiale uddannelser som deres ungdomsuddannelse. I det lys er det positivt, at erhvervspraktikken kan være med til at gøre eleverne klogere på, hvad en erhvervsuddannelse fører til. På den måde bygger dette oven på de erfaringer, eleverne har gjort sig i arbejdspakke 1, som også åbnede elevernes øjne i retning af erhvervsuddannelserne. Om flere vælger erhvervsuddannelserne eller ej på den baggrund kan være svært at forudsige, men første skridt i retning af at flere unge vælger erhvervsuddannelserne direkte efter grundskolen handler om kendskab til uddannelserne og viden om, hvad de kan føre til. Det ser det ud til, at erhvervspraktikken (sammen med forløbet i Arbejdspakke 1) har potentiale til at gøre.

En ting handler således om, hvad eleverne oplever at have fået ud af at være i erhvervspraktik. Her tegner ovennævnte et positivt billede. En anden ting handler om rammerne rundt om forløbet. Det handler både om forberedelsesdelen, og hvordan der samles op på elevernes oplevelser og erfaringer efter forløbet. Begge dele har der været fokus på i Arbejdspakke 2. Som det fremgår af tabel 3.7 herunder, angiver en stor del af eleverne, at det har haft "nogen betydning" (34 %) eller "stor

betydning" (32 %), at de er blevet godt forberedt på praktikforløbet:

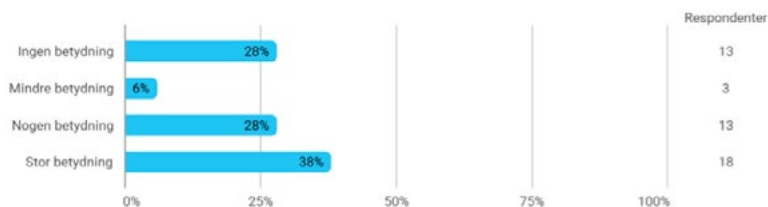
Tabel 3.7: Hvad har følgende ting betydet for dit praktikforløb? At jeg blev godt forberedt til at komme i praktik. (elever 8. klasse)

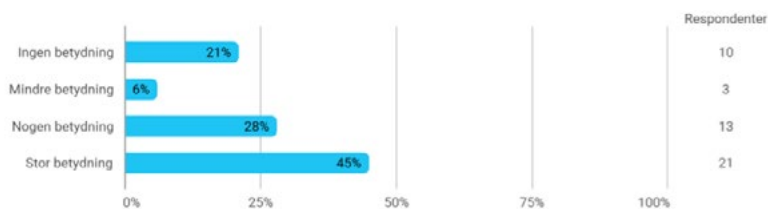
Forberedelse kan være mange ting, men som Strandgårdsskole-modellen særligt har haft fokus på, kan det handle om at hjælpe eleverne til at knække koden til, hvordan man kommunikerer og opfører sig i verden uden for skolen. Forberedelsen af eleverne er en central dimension i hele forløbet og handler om at have en opmærksomhed på dels at forberede eleverne på den konkrete nye sammenhæng, de skal deltage i i virksomheden eller organisationen. Dels handler det om, at eleverne klædes på til at tage ejerskab over deres praktik. Det vil sige, at forberedelsestiden blandt andet kan have fokus på, at eleverne selv tager kontakt til praktikstederne, og at de trænes i at stille spørgsmål og være åbne og nysgerrige på deres praktiksted.

Tiden efter elevernes praktikforløb synes at være et andet centralt fokuspunkt i relation til at forbinde elevernes oplevelser og erfaringer fra praktikken med skolens fag og deres faglige og personlige udviklingsprocesser. Som det fremgår af tabel 3.8 og 3.9 herunder, angiver en stor del af eleverne, at det har betydning for dem, at de kan snakke om praktikken med deres UU-vejleder og lærer efter praktikforløbet:

Tabel 3.8: Hvad har følgende ting betydet for dig? At jeg har kunnet snakke med min UU-vejleder om praktikken efter praktikforløbet. (elever 8. klasse)

Tabel 3.9: Hvad har følgende ting betydet for dig? At jeg har kunnet snakke med min lærer om praktikken efter praktikforløbet. (elever 8. klasse)

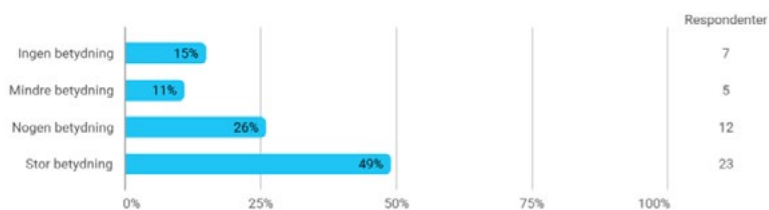

Ovenævnte peger på, at elevernes erhvervspraktikforløb i 8. klasse ikke bare handler om den uge, der er i praktik. Både forberedelsen på praktikken og hvordan der samles op på erfaringer efter forløbet er afgørende for, hvordan elevernes oplevelser og erfaringer sætter spor hos dem og fører til styrkelsen af de brede og åbnende refleksioner om job og uddannelse, som ligger centralt i projektet som helhed. Særligt refleksionen efter forløbet synes her at være afgørende. Refleksion adskiller sig fra tanke på den måde, at refleksion er en særlig måde at tænke på, hvor man bevidst bestemmer sig for at tænke over noget bestemt på en måde. Det kan være en proces, et produkt eller en præmis (Aakrog 2012). I dette tilfælde er "man" særligt de vejledere og lærere, der er involveret i forløbet omkring elevernes erhvervspraktik. Som det fremgår af tabellerne ovenfor, oplever eleverne, at erhvervspraktikken sætter en masse overvejelser i gang hos dem – både om faglige

interesser og egne styrker. Eleverne peger endvidere på, at det er væsentligt for dem, at de kan snakke om dette med deres vejledere og lærere efter forløbet, hvilket også har været et særligt opmærksomhedspunkt i udviklingen af Arbejdspakke 2, jf. den indledende beskrivelse i Kapitel 3. Her skal blot understreges vigtigheden i at indlejre både gode forberedelses- og efterberedelsesrammer i forbindelse med indsatser af denne type. Sådanne gode rammer rundt om elevernes erhvervspraktik styrker både elevernes refleksion om deres oplevelser og de længerevarende spor, det kan sætte hos eleverne i relation til job og uddannelse. Ansvaret for at lægge gode rammer for forløbene ligger hos de deltagende fagpersoner (fx vejledere og lærere).

Samarbejdet mellem vejledere og lærere synes således også centralt at være opmærksom på for at kunne lægge gode rammer rundt om forløbene. Som det fremgår af tabel 3.10 herunder, kan samarbejdet med elevernes forældre også have en betydning. Som tabellen viser, oplever en stor del af eleverne, at det har "stor betydning" (49 %) eller "nogen betydning" (26 %), at deres forældre har støttet dem undervejs i deres praktikforløb.

Tabel 3.10: Hvad har følgende ting betydet for dit praktikforløb? At mine forældre har støttet mig undervejs i mit praktikforløb. (elever 8. klasse)

Dette peger på, at elevernes forældre kan have en central rolle at spille, og det understreger vigtigheden af at inkludere elevernes forældre i forløbet omkring elevernes erhvervspraktik, så forældrene klædes på til at være gode og kvalificerede støtter for eleverne. Det handler både om information til forældrene omkring forløbet, men det kan også handle om, at forældrene for eksempel bliver involverede i forbindelse med at

finde praktikpladser eller på anden måde. Forældresamarbejdet udgør omdrejningspunktet i Arbejdspakke 3, som ikke indgår i denne undersøgelse. Her kan vigtigheden af forældresamarbejdet blot konstateres i forhold til at understøtte elevernes erhvervspraktikforløb i 8. klasse.

Hvad fortæller elever og fagprofessionelle om erhvervspraktik?

Ovenstående giver et første indblik i elevernes overvejelser om – og oplevelser af – deres deltagelse i erhvervspraktikforløbet i Arbejdspakke 2, som det tegner sig i spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne i 8. klasse efter forløbet. På samme vis som i det foregående kapitel skal vi i det følgende dykke ned i de oplevelser og erfaringer, nogle af de deltagende elever, UU-vejledere og lærere fortæller om i relation til erhvervspraktikforløbet. Som vi har været inde på, kan elevernes erhvervspraktik anses for en proces, der både har en dimension af før, under og efter. I det følgende skal vi således dykke ned i, dels hvad forberedelsen betyder for eleverne, hvad eleverne fortæller, de har fået ud af deres praktikforløb, og hvilken betydning rammesætningen af tiden efter praktikken har af betydning.

Forberedelse har stor værdi

Som spørgeskemaundersøgelsen viste, har det stor betydning for en stor del af eleverne, at de føler sig godt forberedt på at komme i praktik. Forberedelse kan være mange forskellige ting som at snakke om det at komme i erhvervspraktik generelt, snakke om det specifikke erhvervspraktiksted eller, som eleven i citatet herunder fortæller, at man besøger praktikstedet, inden praktikken starter:

Dreng (8. klasse): Før jeg overhovedet var begyndt på praktik, ville de gerne have, at jeg skulle møde deroppe en måned før, og så skulle jeg hilse, og så viste hun mig rundt, hvor jeg kunne lægge mit tøj, og så hilste jeg på personalet. Så det var godt.

I forløbene har der været opmærksomhed på tiden inden praktikken, og som eleven beskriver det ovenfor, var virksomhedsbesøget før praktikken en god måde at forberede sig på. Et sådan før-besøg kan være med til, at man som elev får sat ansigt på praktikstedet og måske får det afmystificeret allerede inden selve praktikken, fordi man får lejlighed til at møde personalet, se stedet og finder ud af, hvor man skal være, og hvor man fx skal hænge sit tøj, når man kommer, som eleven fortæller. Andre elever beskriver, hvordan de inden praktikken har haft samtaler med deres UU-vejleder og med hinanden om det at skulle i praktik. Det kan virke som små banale ting, men det kan være ting, der fylder hos eleverne og som gør dem nervøse for at skulle i praktik, og som eleverne i undersøgelsen efterlyser, når de ikke oplever, at der tilstrækkelig opmærksomhed på det inden deres praktikforløb:

I: Følte du dig sådan forberedt på at komme i praktik inden?

Pige (8. klasse): Nej, jeg var slet ikke forberedt på det, de sagde bare, i næste uge skal du i praktik.

I: Hvem de? Lærerne?

Pige: Ja, de siger, i næste uge skal du på praktik, og så går du bare...

I: Hvad kunne I godt have ønsket jer?

Pige: Altså, de kunne måske vejledet os, som (anden pige, red.) siger. Altså, forberede os på hvad vi skal sige, og hvordan vi skulle opføre os. Selvom vi godt ved det, men altså lige hjælpe os lidt i gang.

Forberedelsen er altså vigtig for eleverne. Forberedelsen kan både have konkret karakter, eller det kan være i form af at snakke om forventninger og dele disse forventninger med hinanden. Denne form for forventning-safstemning og at få snakket om det, der kan gøre eleverne nervøse

inden praktikken, er noget, som man også har lavet forsøg med på erhvervsskoler. I et forsøgsarbejde med kobling mellem skole og praktik har man fx på en Social- og Sundhedsuddannelse (SoSu) afholdt Forum-teater, inden eleverne skulle i første praktik med deltagelse af både elever, lærere og praktikvejleder. Mange SoSu-elever kan være meget nervøse over at skulle starte i praktik, og Forum-teatret var en konkret måde at arbejde med elevernes forventninger og bekymringer inden praktikken, der også havde afmystificerende effekter og gjorde, at eleverne har kunnet være mere fokuserede på at lære noget fra starten af praktikken (Louw 2015). Pointen er, at elevernes bekymringer for kommende praktikforløb ikke er usædvanlige. Undersøgelsen her understreger vigtigheden af at forberede eleverne i 8. klasse godt på at komme i praktik, både fordi det skaber grundlaget for en bedre praktikoplevelse for eleverne, og fordi det, som eksemplet fra SoSu-uddannelsen peger på, kan hjælpe eleverne til fokusere på at få noget ud af praktikforløbet.

Som nævnt indledningsvis i dette kapitel er de forberedende aktiviteter noget, der har været særlig opmærksomhed på i udviklingen og gennemførelsen af forløbet i Arbejdspakke 2 med erhvervspraktikken. Undersøgelsen her – både spørgeskemaundersøgelsen og interviewene med eleverne – understøtter blot vigtigheden af at tænke gode rammer for forberedelse ind i det fremadrettede arbejde med praktikforløb for elever i 8. klasse.

Første dag – med til kaffe

Et andet væsentligt opmærksomhedspunkt handler om elevernes møde med praktikstedet første dag. Her fortæller eleverne i undersøgelsen generelt om gode oplevelser, hvor praktikstederne er opmærksomme på, at eleverne kommer, og hvor eleverne oplever sig inkluderet:

Dreng (8. klasse): Første dag jeg kom derud, der blev jeg også vist rundt, og jeg blev taget med af de andre. De plejer hver morgen

at gå ned og hente frugt og kaffe og sådan noget. Der spurgte de, om jeg ikke også ville med derned. Og den sidste dag jeg var der, der blev jeg også inviteret med til nogen morgenmad, de har hver fredag.

...

Pige (8. klasse): Fordi mig og min veninde vi var der før tid, inden de åbnede, så sad vi bare ude foran og ventede. Og så var det bare sådan: "Er det jer, der skal i praktik?" Heldigvis var det dem, der kom til os, fordi vi havde ikke forberedt, hvordan vi skulle. Det var ikke sådan, hej, det er os, der skal i praktik, det var sådan lidt mærkeligt, heldigvis var det dem, der kom til os og spurgte, om det var os, der skulle i praktik og viste os rundt, og ikke os der skulle spørge: "Vil I vise os rundt?"

Eleverne i citaterne ovenfor fortæller om praktiksteder og personer, der var opmærksomme på, at de skulle starte i praktik første dag. Dette berører et generelt læringstema, der handler om overgange fra én læringskontekst til en anden, og i den forbindelse er starten og den første tid i nye læringsammenhænge afgørende for, hvordan man som nytilkommen oplever sammenhængen, og hvilke læringspotentialer der åbner sig. På et teoretisk plan handler det om adgangen til læring i praksisfællesskaber (Wenger 1998), og som det fremgår af et vidensnotat om det gode uddannelsesliv i praktikken på en række sundhedsuddannelser, er denne adgang til praksisfællesskaber og inklusion i de dagligdags rutiner og ritualer, der kendetegner arbejdspladsen på en arbejdsplads, afgørende for elevers læringsmuligheder i praktikforløb. Vidensnotatet peger endvidere på den centrale pointe, at når studerende i praktik ikke får adgang til de uformelle rum i pauserne, i kantinen eller på gangen, afskæres de fra at deltage i de faglige fællesskaber og dermed fra de faglige snakke og arbejdsgange, der er så centrale for arbejdspladser (Louw 2018, s. 7ff). Vidensnotatet vedrører praktikforløb på erhvervsuddannelser, der er væsentligt længere end den uge, hvor eleverne i 8. klasse har været i praktik i dette projekt. Men set i lyset af at formålet med elevernes praktikforløb i 8. klasse blandt andet handler om, at

eleverne få viden og indsigt i – og gøre sig erfaringer med – arbejdsgange og indhold på arbejdspladser og jobs, er det afgørende, at praktikstederne er klar til at modtage eleverne fra første dag. Det handler blandt andet om overvejelser om, hvem der tager imod eleverne, og hvad eleverne kan og skal sættes til at lave for at få relevant indsigt i arbejdspladsen. Og dette handler i høj grad også om at inkludere eleverne i alle de uformelle sammenhænge, der udgør arbejdspladskulturen, som elevciterne ovenfor illustrerer.

Praktikforløbet – gode erfaringer med arbejdsliv

De forskellige elever i 8. klasse har været mange forskellige steder henne i deres praktikforløb – både på arbejdspladser og i jobs, som erhvervsuddannelserne peger hen imod, og også andre typer af arbejdspladser og jobs, som ikke ligger i umiddelbar forlængelse af en erhvervsuddannelse. Det overordnede formål med Arbejdspakke 2 om at styrke erhvervspraktikken i 8. klasse handler bredt set om at give de unge direkte erfaring med arbejdslivet. Og som en del af dette at nogle af disse arbejdslivserfaringer kan åbne elevernes øjne for andre typer af jobs og uddannelsesveje, end de før havde overvejet – herunder uddannelsesveje i retning af erhvervsuddannelserne. I det følgende skal vi således se nærmere på, hvad eleverne fortæller om deres oplevelser med selve praktikforløbet. Hvilke konkrete opgaver har de prøvet kræfter med, og hvordan har de oplevet det?

Som det fremgik af spørgeskemaundersøgelsen, oplever en stor del af eleverne det meget positivt at være i erhvervspraktik. Og spørgsmålet er, hvad det er ved erhvervspraktikken, eleverne oplever som positivt. Som det fremgår af citatet herunder, kan noget af det handle om, at eleverne får mulighed for at prøve kræfter med virkelige opgaver og oplever tillid fra arbejdspladsen.

Pige (8. klasse): Ja, i starten der stod vi meget klemt sådan bag disken, og så fik vi et rum, men så da vi skulle lægge tøj på plads, så var der mange kunder, der kom over og sagde: "Hvor kan vi

finde det?" Og vi var sådan lidt, vi er praktikanter, og så var de sådan: "Nå!" Så var de meget positive og var sådan: "Jamen, hvordan er det? Og held og lykke med det." Så der var mange episoder, hvor der var ret søde mennesker.

I: Hvad tænker du om din oplevelse af at have været i praktik?

Pige: Den var ret fed og også bare vores sådan chef, han var også rigtig sød, og vi havde også sådan en, hun var rigtig sød. Og hun var meget sådan, hvis man lavede en fejl, så var det sådan: "Du har lavet en fejl, men ret op på den." Hun var meget sådan stille og rolig og lærte os tingene i stedet for at blive sur. Et positivt menneske.

I: Fik du noget indblik i, altså, hvordan arbejdslivet er som butiksassistent?

Pige: Ja, der er også sure mennesker, og hvordan man skal håndtere dem.

Eleven fortæller her om sine oplevelser fra praktikken i en butik og de erfaringer, hun har gjort sig med kundekontakt, og hvordan man håndterer forskellige typer kunder. Det er situationer, der er meget forskellige fra hverdagen i elevernes skole. Og det er oplevelser, som det er svært at simulere, fordi de foregår i den daglige drift i en virksomhed. Det er måske lige præcis denne type af autentiske oplevelser, der sætter spor hos eleverne og gør, at en stor del af eleverne i spørgeskemaundersøgelsen oplever det som noget positivt at være i praktik.

Praktikforløb i virksomheder udgør som bekendt også en central del af erhvervsuddannelserne, og mange elever på erhvervsuddannelserne fremhæver netop også, at det er i deres praktikforløb, de oplever mening og motivation for deres fag. Det handler blandt andet om, at EUD-eleverne gør sig erfaringer med at løse forskellige praktiske opgaver, som indgår i den daglige drift i den virksomhed eller institution, de er i praktik i (Hamilton 1987; Juul & Jørgensen 2011), og at EUD-eleverne

i praktikken møder rollemodeller, der kan inspirere dem fagligt (Louw 2018). Eleverne i 8. klasse har blot været i praktik i en uge, og i forhold til EUD-elevens praktikforløb er der mange opgaver og processer, som 8.-klasses eleverne ikke kan indgå i på arbejdspladserne. Ikke desto mindre giver praktikforløbene i 8. klasse netop eleverne mulighed for at få adgang til nogle oplevelser og erfaringer med arbejdslivet, som det er sig i virkeligheden. De møder også nogle fagpersoner, der kan inspirere dem, som en elev her fortæller: *"Jeg mødte faktisk også nogle arkitekter, som havde bygget nogle rigtig flotte huse rundt omkring."* Som eleven i citatet før fortæller, giver praktikforløbet også anledning til læring – også selvom man ikke lige får løst en opgave rigtigt første gang – og denne læringstilgang opleves også som positiv.

Praktikforløbene i 8. klasse rummer altså både gode muligheder for at gøre sig virkelige erfaringer med arbejdsmarkedet: *"Man har jo lært, hvordan det er at arbejde, fordi det er jo lidt anderledes end skole,"* som en elev formulerer det. Og så giver praktikforløbene eleverne i 8. klasse erfaringer med at løse opgaver, der har relevans på en arbejdsplads. Det er tilsyneladende elementer, eleverne forholder sig meget positivt til. Der er også flere elever i interviewene, der giver udtryk for, at de gerne ville haft mulighed for at komme i flere praktikker. Det har været et fokuspunkt i nogle af modellerne i Arbejdspakke 2, at eleverne skulle kunne komme i flere praktikforløb. I spørgeskemaundersøgelsen er det dog kun tre elever, der angiver, at de har været i mere end ét praktikforløb, hvilket kunne indikere, at dette potentiale ikke er fuldt udnyttet. I forhold til det positive indtryk som evalueringen efterlader i forhold til elevernes oplevelse af praktikforløbene, kunne der fremadrettet arbejdes på, at eleverne i 8. klasse fik gode muligheder for at komme i flere praktikker henover skoleforløbet i 8. klasse.

Opdage noget, man er god til

Praktikforløbene har været tilrettelagt som målrettede praktikker, forstået på den måde at eleverne vid udstrækning selv i har skullet være aktive for at finde praktikpladser. 78 procent af eleverne angiver også i spørgeskemaundersøgelsen, at de selv har fundet deres praktikplads. Det har kunnet være via netværk, familie og at skrive ansøgninger og være opsøgende. Eleverne har som nævnt været i praktik mange forskellige steder, både i jobs som erhvervsuddannelserne leder hen

imod og mange andre typer af jobs. I et karrierelæringsperspektiv er det ikke så afgørende, at praktikforløbene resulterer i, at eleverne nu har fundet ud af, hvad de vil være, men mere at praktikforløbene giver anledning til at reflektere over job og uddannelse, samt hvad man interesserer sig for. Flere af eleverne fortæller således også, at deres praktikforløb har åbnet deres øjne for noget, som de var gode til:

I: Fandt I ud af nogle ting, mens I var i praktik, som I var gode til, eller som I syntes var spændende, som I ikke vidste, var spændende?

Dreng (8. klasse): Måske at kunne trøste børnene når de græd, fordi når jeg trøstede dem, så holdt de op. Sådan så jeg sagde gode tips til dig, til dem, og sådan talte med at det skulle nok gå, meget pædagogiskagtigt.

...

Dreng (8. klasse): Ja, jeg fandt ud af, at jeg var godt til at lave rute, sådan hvor man skal starte og sådan. Skrev på Google og sådan.

Denne "opdagelsesdimension" er helt central i et karrierelæringsperspektiv, der jo netop handler om, at eleverne udvikler forståelser af – og viden om – sig selv, fag, uddannelser, arbejdsmarked og samfundet (Katznelson & Lundby 2015). At opdage noget, man er god til, som man måske ikke vidste i forvejen, kan i det lys være meget væsentligt i denne læringsproces, der både rækker indad i forhold til eleverne selv, men også rækker udad i forhold til uddannelsessystemet eller arbejdsmarkedet. Det kan igen være med til måske at åbne elevernes øjne for job- og uddannelsesveje, de ikke havde overvejet før. På den måde er der sammenhæng med forløbet i Arbejdspakke 1, der også var tilrettelagt som forskellige praktiske opgaver knyttet til fag, eleverne skulle prøve kræfter med. Og som fremhævet i Kapitel 2, var der også her elever, der opdagede noget, de var gode til. I forhold til dette er det væsentligt,

hvordan disse erfaringer samles op efter elevernes praktik, hvilket vi skal kigge nærmere på i næste afsnit.

Efter praktikforløbet – refleksion og kollektivisering af erfaringer

Refleksion efter praktikken ligger som en central del af forløbet i Arbejdspakke 2, og modellerne har udviklet forskellige redskaber til dette, og til at eleverne kan dele deres oplevelser og erfaringer med hinanden. Fx ved at eleverne kobler deres praktikpladserfaringer til deres foreløbige valg, ved at eleverne skulle lægge en videodagbog op på en lukket YouTube-kanal til skolen, eller ved at eleverne præsenterer PowerPoint-præsentationer om deres praktikforløb for hinanden. Som det fremgik af spørgeskemaundersøgelsen, var der en stor del af eleverne, der angav, at det betyder noget for dem, at de kan snakke med deres UU-vejleder eller lærer om praktikken efter praktikforløbet. I uddraget herunder falder snakken på tiden efter elevernes praktikforløb, og som det fremgår, efterlyser eleverne faktisk, at der samles mere op på praktikken.

I: I snakkede lidt om de der fremlæggelser bagefter. Hvad gjorde I ellers efter praktikken? Var der nogen opsamling på det? Snakkede I med læreren eller UU-vejlederen om det? Eller hvad skete der?

Pige 1 (8. klasse): Man skulle lave video eller en PowerPoint, og så skulle man interviewe en, der var der. Så det var sådan, at vi hørte alles, så vi kunne få set, hvad man har lavet, og om det interesserer andre fra klassen. Så det var også sådan det meste, vi lavede efter praktikugen, så lavede vi ikke så meget andet.

Pige 2: Jeg havde forventet, vi også lavede noget mere ud over at vise den der vlog. Altså sådan lidt mere sådan talte sammen i grupper: "Ja ej, det har jeg lavet, hvad har du?"

Tiden efter praktikken er således væsentlig – også i elevernes optik – for deres samlede oplevelse af deres praktikforløb. Som en anden elev formulerede det, var opsamlingen efter deres praktik ”ikke sådan noget meget stort.” Og som pigen uddyber herunder, oplever hun, at vægtningen mellem forberedelse på praktikken og opsamlingen efter praktikken var skæv, og at der kunne være lagt mere vægt på forløbet efter praktikken:

Pige (8. klasse): Så kunne de godt have taget noget af undervisningen op og lagt den bagved. Så det ikke blev alt for meget, jeg synes, det var en fin afslutning, vi lavede, med en fremlæggelse hvor vi måtte snakke om det, vi synes, var vigtigt.

Som det fremgik af Tabel 3.7 har det også betydning for mange af eleverne, at de bliver godt forberedt på at komme i praktik, og hvis man kan konkludere noget på denne baggrund, så er det, at både tiden før og tiden efter praktikken er væsentlig i elevernes perspektiv – men måske ikke lige væsentlig for alle elever eller på samme måde. Nogle elever kan have brug for meget støtte og vejledning før praktikken, i forhold til hvordan man kontakter et praktiksted, og hvordan man håndterer selve praktikforløbet. Andre elever vægter måske, som i citatet herunder, i højere grad at få lov at høre om de andres erfaringer, fordi det også kan være inspirerende i forhold til egne overvejelser om uddannelse og job:

Pige 1 (8. klasse): Vi sluttede af med at lave sådan en planche-fremlæggelse på PowerPoint, så skulle man ikke kun huske sit eget, men så fik vi også de andres at vide. Så var det en nem måde at slutte af, fordi så fandt man ud af, hvad de andre lavede.

Pige 2: Jeg synes også, det var sjovt, fordi så tænker man: ”Nå, det

her har jeg sådan lidt erfaring med, det lyder sjovt, lad os prøve det." Det er godt at komme i gang igen med sådan noget.

Samlet set peger det således på, at fokus på både forberedelse og efterrefleksion i forhold til 8.-klasseselevers praktikforløb virker godt som pædagogisk ramme om forløbet – men har forskellige styrker i forhold til forskellige elever. Særligt i forhold til tiden efter praktikforløbet synes det at kollektiverer elevernes erfaringer at være en styrke i forhold til formålet med projektet om at understøtte og udvikle elevernes valgkompetencer og overvejelser om job og uddannelse. Spørgsmålet er, om dette i endnu højere grad kunne understøttes fremadrettet.

Erhvervspraktik som afklaring

Et af de overordnede formål med projekt Faglært til Fremtiden handler om at udvikle de unges karrierekompetencer, så de får et bedre grundlag for at vælge ungdomsuddannelse, og at de unge i højere grad orienterer sig mod erhvervsuddannelserne i dette valg. I den forbindelse er det interessant om, og på hvilken måde elevernes erhvervspraktikforløb i 8. klasse har haft betydning for dette. Som Tabel 3.2 viste, var en stor del af eleverne blevet klogere på, hvad de interesserede sig for, hvilket eleven i citatet herunder sætter ord på:

I: Tænkte du, at erhvervspraktikken på en eller anden måde skulle være noget, som kunne afklare dig på om, det var den vej, du gerne ville gå senere hen? Eller om det ikke var?

Pige (8. klasse): Begge dele. Det var også, fordi jeg var nysgerrig, og måske vil jeg måske også tage den retning, hvis det er.

I: Hvad tænker du om det i dag, efter du har været i praktik?

Pige: Jeg tænker faktisk også, at der er andre muligheder, jeg kan tage. Men det kunne godt være en af mulighederne at tage børnehave-vejen, altså være pædagog (...).

I: Er det noget, du tænker, kan hjælpe på at blive klædt bedre på til fremtiden?

Pige: Ja, meget. Så ved man i det mindste, hvad man gerne vil være, om det er ens interesser, og om man vil arbejde med det i fremtiden.

I: Så du ser det som sådan en afklaringsproces at være i erhvervspraktik?

Pige: Ja

Eleven i citatet fortæller om sine oplevelser fra praktikken, og at det har klædt hende bedre på til fremtiden, fordi hun fandt ud af, hvad der interesserede hende. Men som en anden elev fortæller, kan det godt være, at erhvervspraktikken kan sætte gang i refleksioner om job og uddannelse, men det betyder ikke nødvendigvis, at man som elev kan sætte ord på, hvad det så betyder:

I: Har erhvervspraktikken kunnet gøre noget for dig? Har den klaret eller rykket dine refleksioner omkring fremtiden?

Pige: På en måde, ja, men jeg ved ikke sådan helt, hvordan jeg skal forklare det.

Erhvervspraktikken i 8. klasse har som sådan stort potentiale som led i afklaringsprocesser om job og uddannelse i fremtiden for eleverne

i 8. klasse, både konkret og som mere almene refleksioner. Og som eleverne herunder fortæller, synes de, erhvervspraktik er en god idé, fordi den kan være med til, at man som elev tidlig får viden om, hvilken ungdomsuddannelsesvej man kan gå for at forfølge sin interesse:

I: Synes I, det er en god idé med sådan noget her? Erhvervspraktik?

Pige (8. klasse): Ja, meget, man også gå videre med det, eller man, man skal tage en anden vej i en tidlig alder, så man ikke først går på gym og først finder ud af det, når man så har fået pladsen, at man så ikke vil det alligevel. Så er det mange år sparet.

I: Mm, så det er en god idé, fordi kan ligesom hjælpe jer med at finde ud af, hvad I gerne vil? Eller måske hvad I ikke vil? Et eller andet?... Er I allesammen enige i, at det er en god idé?

Alle bekræfter med et "ja".

I: Vil I gerne have mere af det?

Alle bekræfter igen.

Både spørgeskemaundersøgelsen og elevernes fortællinger i interviewene peger altså på, at erhvervspraktikken har kunnet rykke elevernes overvejelser om job og uddannelse. For nogle elever har det betydet, at de har gjort sig konkrete overvejelser om fremtiden, og hvilken retning deres interesser kan tage dem i. For andre handler det måske om mere almene refleksioner, som erhvervspraktikkerne har sat gang i. Også i et vejledningsperspektiv synes erhvervspraktikken at kunne bidrage til, at eleverne bliver mere afklarede om deres ønsker for uddannelse i fremtiden, som en af de deltagende vejledere her forklarer:

Vejleder: Set ud for uddannelsesvejlederens øjne, så er det rigtig godt, at eleverne får afprøvet nogle ting. Så kan det måske forebygge, at der sker så mange frafald, når de så er startet, eller når de skal vælge, at de vælger rigtigt. At de vælger det, de gerne vil, fordi de har oplevet det i virkeligheden.

Elevernes afklaring i grundskolen hen mod valget af ungdomsuddannelserne i 9. eller 10. klasse er netop "en proces", der, som Juul beskriver det i sin undersøgelse af unges uddannelsesvalgprocesser fra 8. klasse og tre år frem, er kendetegnet ved, at de unge "... løbende skaber nye valg-narrativer, og at deres motiver bliver forhandlet og justeret undervejs. En anden iagttagelse er, at unge løbende får nye idéer til uddannelse og job, som ændrer deres 'planer' (Juul 2018, s. 330)." Eleverne modtager deres første, foreløbige uddannelsesparathedsvurdering (UPV) i 8. klasse og den endelige UPV i 9. klasse, hvilket betyder, at eleverne i denne periode naturligvis er meget optagede af fremtiden og det forestående ungdomsuddannelsesvalg. Og i denne periode er der givetvis mange ting, der spiller ind i elevernes løbende skabelse af nye valg-narrativer, nye idéer og ændrede uddannelsesplaner. Evalueringen her peger som beskrevet på, at eleverne i 8. klasse for det første synes, at forsøgene med målrettet erhvervspraktik i 8. klasse er en god idé. Og for det andet at elevernes oplevelser og erfaringer fra praktikforløbet sætter gang i både konkrete og almene refleksioner om job, uddannelse og fremtiden hos eleverne. I det lys synes erhvervspraktikken i 8. klasse at udgøre et væsentligt og værdifuldt element i elevernes uddannelsesvalgprocesser hen mod valget af ungdomsuddannelse i 9. eller 10. klasse.

De fagprofessionelles perspektiv på arbejdet med tidlig undervisningsbaseret vejledning og erhvervspraktik

Som en sidste tematik skal vi her afslutningsvis kigge på de forskellige fagprofessionelles perspektiv på arbejdet med undervisningsbaseret vejledning i 6. og 7. klasse og erhvervspraktik i 8. klasse – med særligt fokus på det samarbejde der har været omkring forløbene. De

forskellige arbejdsopgaver har været udviklet i et samarbejde, primært mellem vejledere, projektledere og lærere på de pågældende skoler. Under afprøvningen af arbejdsopgaverne har de forskellige fagpersoner haft forskellige roller i forhold til at gennemføre forløbene. I forhold til tiden inden praktikforløbet i 8. klasse og det at finde en praktikplads er samarbejdet mellem vejledere og lærere centralt på den måde, at det er lærerne, der har et indgående kendskab til elevernes forudsætninger. Det giver lærerne mulighed for – men også ansvaret for – at støtte de enkelte elever, der har brug for ekstra støtte i forbindelse med den kommende praktik, som en af vejlederne beskriver det her:

Vejleder: I forhold til at kende til de unges forudsætninger, og så vil der måske være nogen, som ikke vil kunne selv gå ud og skaffe en praktik på de præmisser, som vi har sat op hos os, og de får så en særlig håndholdt hjælp, måske får de et særaftale, måske bliver de fritaget, hvis de af en eller anden grund ikke er i stand til det. Men der er, der er samarbejdet med lærerne altafgørende, for mit perspektiv.

Samarbejde på tværs af faggrupper er ikke noget nyt. Det sker hele tiden i uddannelsessektoren. Men det betyder ikke, at det er let eller enkelt at få det tværfaglige samarbejde til at fungere. Udfordringen kan være, at man som fagperson kan have tendens til at lukke sig om sin profession, og dermed kan der være risiko for, at de fagpersoner, der skal samarbejde, ikke har blik for de andre professioners styrker og særlige bidrage til samarbejdet (Louw, Hansen & Nielsen 2019). I citatet ovenfor beskrives det netop, hvordan vejledningsperspektivet i forløbet med erhvervspraktikkerne kan kvalificeres af lærerperspektivets mere indgående kendskab til elevernes forudsætninger, hvilket en anden vejleder også peger på:

Vejleder: Vi kan ikke det her uden lærerne. Lærerne kender dem jo fra dagligdagen, ikke. De skaber de der tryghedsrum, der nu kan være i, at man så også tør at stille sig op foran hele klassen. Fortælle de her historier, det er ikke alle klasser, der er sådan.

Vejledningsforløb af denne type der rækker ind i skolens fag i 6. 7. og 8. klasse er således afhængige af et godt samarbejde mellem, i første omgang, lærerne og vejlederne, for at det kan fungere godt. De lærere, vi har interviewet, er også interesserede i, at dette samarbejde fungerer, men som lærerne herunder diskuterer, kan der være strukturelle og organisatoriske udfordringer for lærernes muligheder for at kunne engagere sig i forløbene i dagligdagen og integrere dem i skolens fag:

I: Nu er det klart, det ligger i job- og uddannelsesfaget, men kunne man tænke det mere koblet også til den øvrige undervisning som sådan?

Lærer 1: Ja, hvis man er ude i god tid. Hvis man er forberedt. Vi lægger jo nærmest årsplaner, inden vi går på sommerferie, så ved vi allerede, hvad vi skal i løbet af året. Man skal virkelig være på forkant, så tror jeg godt, vi kan. For det er jo et skemaløst fag, som vi skal have, så selvfølgelig skal vi gøre plads til det. Tiden er bare rigtig, rigtig vigtig (...) Vi skal have tid til at snakke sammen. Udskolingen hos os, der har vi ikke engang teammøder, for vi har ikke noget tidspunkt, vi kan mødes, fordi vi underviser så meget, at der ikke er mellemtimer, hvor alle har undervisningsfri, så vi kan ikke mødes. Altså, så hvornår skal vi mødes med jer (vejlederne, red.) også? Det er svært.

Lærer 2: Det er lige det i forhold til det logistiske, hvordan den skal kædes sammen, og hvornår man kan mødes, og hvor tidligt man kan planlægge det (...) Jeg er samtidig også stor tilhænger af, at jo mere integreret det er med den øvrige dagligdag,

skoledag, jo bedre er det og omvendt, ellers bliver det meget isoleret forløb. Så kommer man til at mangle den der sammenhæng. Jo mere integreret, jo bedre vil det blive. Jo tidligere vi er på planlægningsdelen, jo bedre ville det være. Jeg tror helt klart, at lærerne er meget åben over for at være en del af samarbejdet. Det skal dog give mening af hensyn til det logistiske.

Arbejdet med tidlig undervisningsbaseret vejledning i 6. og 7. klasse og målrettet erhvervspraktik i 8. klasse har, som vi har set i denne evaluering, stort potentiale i forhold til at åbne elevernes øjne for flere job- og uddannelseshorisonter, end de har haft tidligere. Citaterne fra vejlederne og lærerne ovenover giver i den forbindelse anledning til at understrege en grundlæggende pointe om, at denne type af vejledningsaktiviteter, der etableres i sammenhæng med skolens dagligdag og eksisterende fag, for det første er helt afhængige af et åbent samarbejde og engagement mellem lærere og vejledere. For det andet synes det afgørende, at der tages nødvendig højde for lærernes rammevilkår for at gå ind i planlægningen og gennemførelsen af forløbene. Med andre ord: At forløbene planlægges i god tid, og at der etableres rammer for samarbejdet med vejlederne om at planlægge og gennemføre forløbene. Dette synes afgørende for, om sådanne vejledningsaktiviteter kan gennemføres, men også, som vejlederne i citatet herunder påpeger, for at et længerevarende udbytte af forløbene kan forankres hos eleverne:

Vejleder: Så jeg vil sige, lærerens engagement og interesse i de unges praktik er super vigtigt for et sådan længevarende udbytte end bare denne her sjove uge, hvor vi lavede noget andet. Der er de altafgørende. For mig at se kan man sagtens lave design, som sikrer, at elever kommer af sted i praktik. Det har jeg jo selv været med til at udvikle, men de sådan varige gode ting fra den her praktik eller ændringer hos den unge, der er jo brug for lærerne i forhold til at få dem holdt fast efterfølgende, ikk'.

Opsamling – Unge, valg og faglært til fremtiden

Som sagt viser fremskrivninger, at der er et stigende behov for faglært arbejdskraft, der ikke kan dækkes af nyuddannede unge med det nuværende optag på erhvervsuddannelserne. Der er således en ubalance på arbejdsmarkedet, der hænger sammen med en ubalance på uddannelsesområdet, som har gjort sig gældende de seneste 15-20 år. I denne periode er søgningen til gymnasierne øget, mens søgningen til erhvervsuddannelserne er faldet. I øjeblikket søger blot ca. 20 procent af en ungdomsårgang en erhvervsuddannelse efter grundskolen mod omkring 1/3 for et par årtier siden.

Denne ubalance i søgningen til ungdomsuddannelserne har haft stor politisk bevågenhed i de senere år, og flere reformer og tiltag har forsøgt at imødekomme dette og få flere unge til at søge mod erhvervsuddannelserne. Politikere, uddannelsessektoren, arbejdsmarkedet, og samfundet i almindelighed er således særdeles optagede af, hvordan vi kan få vendt udviklingen og give flere unge lyst til at vælge erhvervsuddannelserne.

Der er flere steder, man kan sætte ind, men det er til syvende og sidst de unge, der "stemmer med fødderne" og vælger ungdomsuddannelser til og fra. Derfor er det også helt centralt at komme nærmere de unges perspektiv for at forstå, hvad der styrer de unges valg, valgovervejelser og valgprocesser i tiden op til, at de skal vælge ungdomsuddannelse i 9. og 10. klasse.

Projektet "Faglært til fremtiden – Flere unge i erhvervsuddannelserne i Region Hovedstaden" blev søsat i 2017, som et projekt der netop har fokus på de unges perspektiver, interesser og faglige nysgerrigheder. Som nævnt indledningsvis har projekt "Faglært til fremtiden" til formål at øge elevernes bevidsthed omkring uddannelsesvalg, karriereveje og jobs gennem 6., 7. og 8. klasse. Målet har yderligere været at øge elevernes interesse for at vælge en erhvervsuddannelse efter grundskolen.

Det er særligt for projektet, at der har været udviklet undervisningsbaserede vejledningsindsatser, der rækker helt ned i 6. klasse og ind i skolens fag – primært faget "Uddannelse og Job". Det er også særligt for projektet, at der har været arbejdet bevidst ud fra et karrierelæringsperspektiv,

hvilket betyder, at der først og fremmest har været fokus på at arbejde med elevernes refleksioner om valg i relation til muligheder, faglige interesser og nysgerrigheder. Det er således helt centralt, at der *ikke* som udgangspunkt har været fokus på valget, men på elevernes læringsprocesser omkring valgene og de forskellige fagligheder, som de er blevet præsenteret for og har prøvet kræfter med i løbet af projektet.

Evalueringen af projektet tegner et billede af, at denne måde at arbejde med de unges kendskab til og bevidsthed omkring fag, uddannelse, job, og dem selv i relation til dette, har stort potentiale i forhold til at flytte elevernes holdninger om uddannelseslandskabet og særligt åbne deres øjne for de erhvervsrettede uddannelser.

Arbejdet med tidlig undervisningsbaseret vejledning i 6. og 7. klasse har således markant øget elevernes kendskab til erhvervsuddannelssystemet. At eleverne i forløbet har oplevet faglærte voksne, der er glade for deres arbejde, og selv har prøvet kræfter med forskellige erhvervsfag, har været afgørende for, at deres øjne er blevet åbnet for jobs og fagligheder, som erhvervsuddannelserne peger hen imod. Endvidere kan der spores en vis nysgerrighed hos eleverne for at vide mere om de forskellige indgange til erhvervsuddannelserne.

I 8. klasse har eleverne i projektet været i erhvervspraktik og de oplevelser og erfaringer, eleverne har gjort sig her, har været betydningsfulde for, at eleverne er blevet klogere på, hvad de interesserer sig for, og hvad de er gode til. Eleverne har prøvet kræfter med arbejdslivet, og her er nogle af dem også blevet klogere på, hvad de kunne tænke sig at blive bedre til.

Det er på nuværende tidspunkt ikke muligt at vide, hvilke ungdomsuddannelser disse elever vælger i 9. og 10. klasse. Men arbejdet med undervisningsbaseret vejledning og målrettet erhvervspraktik ud fra et karrierelæringsperspektiv med eleverne allerede i 6., 7. og 8. klasse har givet eleverne et udvidet og mere kvalificeret grundlag at vælge ungdomsuddannelse på baggrund af. Dette handler i høj grad om, at den "sorte boks", som mange elever oplever, at erhvervsuddannelserne er, er blevet åbnet og afmystificeret. Desuden handler det om, at eleverne har fået mulighed for at prøve sig selv af i forskellige fag, der peger mod erhvervsuddannelserne. De to valgrationaler, der blev beskrevet

indledningsvis – at holde dørene åbne og at vælge det, man oplever, er fremtidssikrende – vil givetvis stadig være afgørende for unges valg af uddannelse i fremtiden. I dette projekt har der været arbejdet tidlig med eleverne helt ned i 6. klasse. Der har været fokus på at skabe et øget, meningsfuldt kendskab til erhvervsuddannelserne, samt at skabe tidlige erfaringer og oplevelser med erhvervsuddannelserne. Denne måde at trække erhvervsuddannelserne meningsfuldt ned i grundskolen og ind i skolens fag på kan være afgørende for, at flere elever har fået lyst til – og mod på – også at søge mod erhvervsuddannelserne som fremtidssikrende og åbnende valg, når de skal vælge ungdomsuddannelse i 9. og 10. klasse. I det lys vil det være særdeles interessant at følge, hvordan elevernes valgmønster på Vestegnen tegner sig i fremtiden.

Referencer

- Aarkrog, V. (2012). *Refleksion – i undervisning, oplæring og praktikvejledning*. Munksgaard, København.
- Bas, Y. (2019). *Behov for øget fokus på ufaglærtets adgang til erhvervsuddannelser*. EVA – Danmarks Evalueringsinstitut, København.
- Burcharth, L. E. (2017). Unge tror mindst på, at det går godt. *Magisterbladet*, 10.3.2017.
- Børne- og Undervisningsministeriet (2019). *Flere grundskoleelever søger mod en erhvervsuddannelse*.
- Croft, J., Cuervo, H., Wyn, J., Smith, g. & Woodman, D. (2015). *Life patterns, ten years following generation y*. Melbourne: The University of Melbourne: Youth Research Center.
- Danmarks Evalueringsinstitut – EVA (2013). *Studenter i erhvervsuddannelserne. En undersøgelse af gymnasiale dimittenders valg og veje gennem uddannelsessystemet*. Danmarks Evalueringsinstitut – København.
- Danmarks Evalueringsinstitut – EVA (2019). *Uddannelsesvalg i 9. klasse. Unges vej mod ungdomsuddannelse*. Danmarks Evalueringsinstitut – København.
- Hamilton, S. F. (1987). Apprenticeship as a transition to Adulthood in West Germany. *American Journal of Education*. The University of Chicago Press. Vol 95, s. 314-345.
- Juul, I. & Jørgensen, C. H. (2011). Challenges for the dual system and occupational self-governance in Denmark. *Journal of Vocational Education and Training*. Vol. 63, no. 3, s. 289-303.
- Juul, T. M. (2018). *Det sikre valg i en usikker fremtid*. Ph.d.-afhandling. Det humanistiske Fakultet, Aalborg Universitet, Aalborg Universitetsforlag.

- Juul, T. M. & Pless, M. (2015). *Unge uddannelsesvalg i tal*. Center for Ungdomsforskning, København.
- Katznelson, N. & Lundby, A. (2015) *Det gav mig en idé om, at min fremtid ikke står skrevet i sten – Midtvejsevaluering af forsøg med karrierelæring*. Aalborg Universitet.
- Katznelson, N., Lundby, A. & Hansen, N.-H. M. (2016). *Karrierelæring i gymnasiet. "De vidste ikke, hvad de ville i starten"*. Aalborg Universitetsforlag, Aalborg.
- Kirk, J. S. & Lichtenberg, E. (2016). *Danmark kommer til at mangle faglærte*. AE – Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, København.
- Louw, A. V. (2015). *Mod en tættere kobling mellem skole og praktik: Erfaringer fra 21 forsøgs- og udviklingsprojekter på 18 erhvervsskoler*. Center for Ungdomsforskning, Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet.
- Louw, A. & Hansen, N.-H. M. (2018). *Det gode uddannelsesliv i praktikken – vidensnotat om praktikken på social- og sundhedsuddannelsen, social- og sundhedsassistentuddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen*. Center for Ungdomsforskning.
- Louw, A., Hansen, N.-H. M. & Nielsen, K. t. P. (2019). *Evaluering af Projekt Ungeguide på Bornholm*. Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet.
- Poulsen, B. K., Thomsen, R., Buhl, R. & Hagmayer, I. A. (2016). *Udsyn i udskolingen*. KL & Danmarks Lærerforening, Frederikshavn.
- Regeringen (2014). *Aftale om bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser*.
- Regeringen (2018). *Fra folkeskole til faglært – Erhvervsuddannelserne til fremtiden*.
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice. Learning, Meaning and Identity*. Cambridge University Press.

